

Jenna-Mari Ahola

**”KUN ON YKSIN VANHEMPANA SE ON SEKÄ
HELPOMPAA ETTÄ VAIKEAMPAA”**

Erovanhempien kokemukset eron jälkeisestä
vanhemmuudesta

TIIVISTELMÄ

Jenna-Mari Ahola: ”Kun on yksin vanhempana se on sekä helpompaa että vaikeampaa”: Erovanhempien kokemukset eron jälkeisestä vanhemmuudesta

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2021

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan eron kokeneiden vanhempien kuvauksia heidän vanhemmuuskokemuksistaan eron jälkeen. Tarkoituksena on analysoida vanhempien omakohtaisia kokemuksia vanhemmuuden muotoutumisesta uudessa elämäntilanteessa. Tutkimuskysymykset ovat 1) millaisiksi vanhemmat kokevat mahdollisuutensa toimia vanhempina eron jälkeen sekä 2) mitkä tekijät tukevat tai haittaavat eron jälkeistä vanhemmuutta. Erojen yleistymisen myötä aihe on ajankohtainen, ja tutkimuskysymysten avulla on tarkoitus nostaa keskiöön vanhempien näkökulma merkittävästä käännekohtasta elämässä. Vanhempien parisuhteen päättyessä molempien osapuolien vanhemmuus kuitenkin jatkuu, joten tutkielman tarkoituksena on saavuttaa vanhempien näkemyksiä sekä omasta vanhemmuudestaan eron jälkeen että hyvästä erovanhemmuudesta yleisesti.

Tutkielma on laadullinen ja siinä käytetty empiirinen aineisto koostuu kahdeksan vanhemman omaelämäkerrallisesta kirjoituksesta. Vanhemmat ovat osallistuneet kirjoituksillaan valtakunnalliseen Hyvä erovanhemmuus ry:n ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran järjestämään kirjoituskilpailuun 1.9.2011-15.3.2012. Kirjoituskilpailun aiheena on ollut ”vanhemmuus eron jälkeen”. Kahdeksasta kirjoituksesta viisi on äitien ja kolme isien kirjoittamia. Aineisto on kokonaisuudessaan arkistoitu Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon (FSD). Aineiston analyysi on tehty aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tulosten mukaan vanhempien kokemukset erovanhemmuudestaan ovat hyvin moninaisia. Negatiiviset ja positiiviset kokemukset eivät ole toisensa poissulkevia, vaan saman vanhemmat kokemukset voivat vaihdella näkökulmasta riippuen. Omiin mahdollisuuksiinsa vanhempana toimimisessa vaikuttavat muun muassa lapsesta tehdyt huoltosopimukset, ulkopuolisten toimijoiden rooli sopimusten teossa sekä toinen vanhempi näkemyksineen ja kasvatuseriaatteineen. Lapsen toisen vanhemman merkitys korostuu erityisesti vanhempien näkemyksissä heidän omaa vanhemmuuttaan tukevissa ja haittaavissa tekijöissä. Yhteisten pelisääntöjen, toimintatapojen ja yhteistyön nähdään tukevan sekä omaa vanhemmuutta että erovanhemmuutta yleensä. Sen sijaan esimerkiksi liiallinen kuormitus ja väsymys koetaan omaa vanhemmuutta haittaavaksi tekijäksi. Kaiken kaikkiaan vanhemmuus ja lapsen kanssa yhdessä vietetty aika ja jaettu arki koetaan tärkeäksi. Vanhemmuuteen halutaan panostaa, ja molempien vanhempien merkitys lapsen elämässä tunnustetaan mahdollisista keskinäisistä ristiriidoista huolimatta.

Avainsanat: vanhemmuus, ero, erovanhemmuus, perhe, lapset, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN TAUSTA	2
2.1	Perheen ja vanhemmuuden määrittelyä	2
2.1.1	Perhe	3
2.1.2	Vanhemmuus	4
2.1.3	Jaettu vanhemmuus	5
2.2	Ero perheessä	6
2.3	Vanhemmuus eron jälkeen	8
3	TUTKIMUSASETELMA	10
3.1	Tutkimuksen tavoite	10
3.2	Tutkimusaineisto	11
3.3	Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	12
3.4	Analyysiprosessin kuvaus	13
4	ANALYYSI JA TULOKSET	14
4.1	Mahdollisuus toimia vanhempana	14
4.2	Erovanhemmuutta tukevat ja haittaavat tekijät	22
4.2.1	Tukevat tekijät	22
4.2.2	Haittaavat tekijät	26
4.3	Näkemykset hyvästä erovanhemmuudesta	29
5	YHTEENVETO JA POHDINTA	33
6	LÄHTEET	37

TAULUKOT

TAULUKKO 1. MAHDOLLISUUS TOIMIA VANHEMPANA	15
TAULUKKO 2. VANHEMMUUTTA TUKEVAT TEKIJÄT	22
TAULUKKO 3. VANHEMMUUTTA HAITTAAVAT TEKIJÄT	26
TAULUKKO 4. NÄKEMYKSET HYVÄSTÄ EROVANHEMMUUDESTA	29

1 JOHDANTO

Suomalaisista pariskunnista yhä useammat päätyvät nykyisin eroon. Aviopareista erilleen lähtevät puolet, ja avopareista vielä suurempi osa. Kun eroavalla pariskunnalla on yhteisiä lapsia, erosta muodostuu koko perhettä koskettava elämänmuutos. Vaikka puolisoiden keskinäinen parisuhde loppuisi, vanhemmuus ei siitä huolimatta pääty, vaan kestää koko elinajan (Kiiski 2011, 109). Usein elämää määrittelevässä käännekohtassa vanhemmilta vaaditaan omien tunteiden ja intressien sivuuttamista ja lapsen etuun keskittymistä yhdessä entisen puolisonsa kanssa mahdollisista ristiriidoista huolimatta. Eron osuessa kohdalle vanhempien tulee organisoida arki uudelleen muun muassa asumisratkaisujen, päivähoiton ja koulun, harrastusten ja sukulaissuhteiden muovaantumisen suhteen.

Merkittävänä tekijänä sukupolvien väliseen suhteeseen vaikuttaa lapsen huollosta tehdyt ratkaisut. Suomalaisessa perhepolitiikassa ja lainsäädännössä korostuu ideaali kahden vanhemman huoltamasta lapsiperheestä, mikä näkyy nykypäivänä myös yhteishuoltojen yleisyydessä ja lisääntyvässä vuoroviikkoasumisessa (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 36). Yhä useammat vanhemmat haluavat jakaa arkensa lastensa kanssa myös eron jälkeen, mutta aina se ei suinkaan ole mahdollista esimerkiksi vanhempien tulehtuneen suhteen, välimatkan tai taloudellisen tilanteen takia.

Kuronen (2003, 106) toteaa erojen yleistymisen myötä vanhemmuuden tunnemerkityksen lisääntyneen, ja vanhemmuussuhteen olevan tärkein perhesuhde. Tämän takia eron jälkeinen vanhemmuus onkin ajankohtainen tarkastelun kohde. Usein eropuheen yhteydessä esiin nostetaan lapsiin kohdistuva huoli, mutta tavoitteeni on tämän tutkielman myötä nostaa keskiöön myös vanhempien näkökulma. Parisuhteen päättymisen ja vanhemmuuden uudelleenmuotoutuminen voi aiheuttaa haasteita myös vanhempien hyvinvoinnille, mutta yhtä lailla ero voi myös mahdollistaa vanhemman ja lapsen suhteen kehittymisen. Tutkielmani lähtökohtana ja tavoitteena on muodostaa moniulotteinen kuvaus vanhempien kokemuksista heidän eronsa jälkeisestä vanhemmuudestaan. Pyrin tuomaan esille heidän näkemyksiään siitä, millaiseksi he kokevat mahdollisuutensa toimia vanhempina eron jälkeen sekä siitä, mitkä tekijät tukevat ja haastavat eron jälkeistä vanhemmuutta. Lähestyn aihetta kirjoituskilpailuun lähetettyjen kirjoitelmien kautta, joissa vanhemmat ovat vapaasti kuvailleet kokemuksiaan oman kielensä avulla. Aineisto edustaa kahdeksaa suomalaista eronnutta heteroavio- ja avoparin osapuolta.

Eron jälkeisiä vanhemmuuden kokemuksia ovat tutkineet Suomessa aiemmin muun muassa Tiina Hokkanen (2005) väitöskirjassaan *Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena* sekä Aino Kääriäinen (2008) Neuvo -projektin yhteydessä tutkimuksessaan *Ero haastaa vanhemmuuden*. Molemmissa tutkimuksissa kuvaillaan vanhempien ero prosessia, vanhemmuuttaan eron jälkeen ja vanhemmuuden uudelleenjärjestelyjä. Tutkimuksissa vanhemmat tuovat esiin eron kaksipuoleisen vaikutuksen vanhemmuuteen; yhtäältä vanhemmuus saa uusia mahdollisuuksia ja yhtäältä siihen syntyy uusia haasteita.

Aloitan tutkielmani esittelemällä sen teoreettista taustaa, jossa käsittelen muun muassa perheen ja vanhemmuuden määritelmiä, eroa ilmiönä sekä erovanhemmuuden luonnetta. Sen jälkeen työni etenee tutkimusasetelman kuvaamisella. Sanoitan ensin tutkimukseni tavoitteen, josta etenen käyttämäni aineistoon ja sille tyypillisiin ominaispiirteisiin. Aineiston jälkeen jatkan erittelemällä tutkielmassani käyttämäni sisällönanalyysiä yleisenä tutkimusmenetelmänä sekä tarkemmin oman tutkimusprosessini etenemistä aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Lopuksi esittelen tutkimukseni tulokset tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä jakautuen kolmeen alalukuun. Viimeisenä päätän tutkielmani pohdinta -osioon.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

Aloitan jäsentelemällä työni teoreettista taustaa keskeisten käsitteiden kautta. Ensin määrittelen perheen ja vanhemmuuden käsitteitä, ja niiden jälkeen sivuan myös Suomessakin yhteiskunnallisella tasolla ideaalina tunnustettua jaetun vanhemmuuden mallia, jonka jälkeen etenen avaamaan eroa yleisenä ilmiönä. Lopuksi keskityn vanhemmuuden muotoutumiseen eron jälkeen. Lisäksi nostan tässä luvussa esiin aiheesta tehtyä aiempaa tutkimusta. Erityisesti alaluvuissa ”ero perheessä” ja ”vanhemmuus eron jälkeen” korostuu Aino Kääriäisen (2008) ja Tiina Hokkasen (2005) tekemien tutkimusten tuloksia ja havaintoja omaan näkökulmaani suhteutettuina.

2.1 Perheen ja vanhemmuuden määrittelyä

2.1.1 Perhe

Perheen käsite ei ole suomalaisessa yhteiskunnassa yksiselitteinen tai helposti määriteltävissä. Tilanteen vaikeutta korostaa se, ettei perhetutkimuksen kentällä olla päästy yhteisymmärrykseen yhdestäkään perheen määritelmästä (Jokinen 2014, 167). Erityisesti viime vuosikymmeninä tapahtunut perhemuotojen moninaistuminen haastaa yleispätevän määritelmän muodostamista, johon Jallinoja (2000, 193) toteaaakin, ettei perhettä voi nähdä enää yksiselitteisten kriteerien pohjalta muotoutuvana käsitteenä. Hokkanen (2005, 17) puolestaan sanoo perheen olevan arvosidonnainen instituutio, koska sitä koskevat määrittelyt ovat jatkuvassa muutoksessa.

Virallisen perheluokittelun lähtökohtana Suomessa on samassa taloudessa asuminen. Tarkemmin Tilastokeskus (2021) määrittelee perheen yhdessä asuvaksi avo- tai aviopariksi tai henkilöiksi, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa riippumatta siitä, onko heillä lapsia vai ei. Määritelmän mukaan myös jompikumpi vanhemmista lapsineen luokitellaan perheeksi. Perheen määrittely asumismuodon mukaan ei ole kuitenkaan ongelmaton, johon Castrén (2009, 111) huomauttaa perheiden luokittelun yhdessä asumisen perusteella olevan hyvin vanha tapa, ja sisältävän useita haasteita. Kun perhe nähdään määrittävän yhdessä asumisen kautta, todellisia perhesuhteita etävanhemman ja lapsen välillä vanhempien eron jälkeen ei kyetä kartoittamaan. Myös Jallinoja (2000, 193) pohtii määrittelyhaasteiden kytkeytyvän lisääntyneisiin eroihin ja vanhempien muodostamiin uusiin parisuhteisiin.

Perhemuotojen moninaistumisen ja määrittelyn hankaluuden puolesta kertoo myös se, että väestötilastoissa käytettäviä perheluokkia on nykyään kymmenen, ja lapsiperheluokkien määrä on kaksinkertainen verrattuna vuoteen 1950 (Castrén 2009, 110). Kaiken kaikkiaan perheinstituution ja ydinperheen mallia on haastettu laajasti, ja sen taustalla voidaan nähdä individualistisen perhekäsityksen korostuminen. Muun muassa naisten työssäkäynnin lisääntyminen, tasa-arvoideologian leviäminen ja avioerojen yleistyminen ovat olleet tekijöitä yksilöllistymisen taustalla. (Huttunen 1995, 53.) Jokinen (2014, 168) kiteyttää perheiden ja perhesuhteiden määrittelyiden olevan päättymätön ideologinen prosessi, jota voi kuvailla jopa valtataisteluksi.

2.1.2 Vanhemmuus

Kuten perheen määrittelyä koskevista haasteista voi todeta, ei perinteinen ydinperhemalli lapsista ja kahdesta vanhemmasta ole ainoa näkökulma perheeseen nykypäivänä. Lisääntyminen ei ole enää itsestäänselvyys, vaan vanhemmuus on pikemminkin valinnan tulos. Lasten hankkimista pidetään vapaaehtoisena ja neuvoteltavissa olevana projektina, jota suunnitellaan tarkasti ajankohdasta lähtien. (Hokkanen 2005, 16.) Psykologisesti vanhemmuus voidaan kuitenkin määritellä kahdesta eri sukupolvea olevien henkilöiden välille syntyvänä merkityksellisenä ja ainutlaatuisena ihmissuhteena (Huttunen 1995, 49). Kääriäisen (2008, 108–109) mukaan vanhemmuuden voi käsittää myös yleisenä käsitteenä, jonka sisältöä ja perusideaa jokainen osaa kuvailla. Kaikilla on ainakin jonkinlaista omakohtaista kokemusta vanhemmuudesta, joko itse vanhempana olemisen tai omien vanhempien vanhemmuuden kautta.

Vanhemmuutta määritellessä päädytään usein kolmiosaiseen jakoon; biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Biologisella vanhemmuudella viitataan lapsen synnyttämiseen tai siittämiseen, ja sosiaalisella vanhemman ja lapsen sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä elämisessä syntyvään suhteeseen. Sen lisäksi erityisesti adoptioiperheiden kontekstissa sosiaalinen vanhemmuus liitetään oikeudelliseen näkökulmaan. Viimeisempänä osa-alueena psykologisella vanhemmuudella tarkoitetaan vanhemman ja lapsen välistä luottamusta ja merkityksellistä ihmissuhdetta, jossa lapsi pitää kyseistä henkilöä vanhempanaan. (Huttunen 1995, 53–54.)

Usein erityisesti heterovanhemmuuden yhteydessä esiin nostetaan myös äitiys ja isyys jopa vastakkaisina ilmiöinä. Vanhemmuuden äitikeskeisyyttä perustellaan biologisin ja psykologisin perustein. Huttunen (2001, 76) mukaan on kuitenkin tärkeää huomioida, että vanhempien suhde lapseen alkaa kehittyä hyvin eri aikoihin; jo raskauden aikana äiti muodostaa tiiviin tunnesuhteen, kun vastakkaisesti isän varsinainen suhde lapseen alkaa vasta tämän synnyttyä. Santala (2009, 139) lähestyy äitikeskeisyyttä myös John Bolwbyn kiintymyssuhdeteorian kautta, joka korostaa äidin ja lapsen suhteen erityisyyttä. Teorian mukaan kyseinen äidin ja lapsen välinen suhde on lapsen kehityksen kannalta tärkeä, ja se on ensisijainen esimerkiksi isän ja lapsen suhteeseen verrattuna. Äidit ovat myös niin sanotusti oikeutettuja lapseensa biologisten lähtökohtien vuoksi, mutta isiltä samanarvoinen oikeus edellyttää avioliittoa tai isyyden tunnustamista.

Viime vuosikymmeninä lisääntynyt isyystutkimus ja keskustelu isyydestä ovat tuoneet vanhemmuuteen uutta näkökulmaa äitikeskeisyyden rinnalle. Niiden pohjalta nykypäiväistä isyyttä

voidaan kuvailla muillakin tavoin kuin passiivisena elättäjäsyytenä. Muutoksen myötä isän ja lapsen suhteessa korostuu ennen kaikkea sen tunnenerkitys ja lisääntynyt läsnäolo sekä yhteinen. (Kuronen 2003, 109.) Kekäle ja Eerola (2014) sen sijaan kuvailevat uutta muutosta postmoderniksi isyydeksi, jolla he viittaavat osallistuvaan, vastuulliseen ja hoitavaan isään, joka toimii samanarvoisena vanhempana yhdessä äidin kanssa.

2.1.3 Jaettu vanhemmuus

Isyyden muutoksen ja isien aktivoitumisen myötä isän ja lapsen suhde nostetaan yhä useammin äidin ja lapsen suhteen rinnalle perhearjessa. Vanhempien vastavuoroisen osallistumisen ja hoivavastuun jakautumisen myötä on alettu puhumaan jaetusta vanhemmuudesta, jonka ideaalina on sekä äidin että isän vahva osallistuminen ja sitoutuminen vanhemmuuteen (Hakovirta & Rantalaiho 2009). Käytännön tasolla molemmilta vanhemmilta vaaditaan esimerkiksi kotitöihin ja lasten hoitoon yhtäläistä osallistumista sekä työn ja perhe-elämän sujuvaa yhteensovittamista, jotta jaetun vanhemmuuden ideaali toteutuu (Huttunen 2001; Kääriäinen 2008).

Vuonna 1984 Suomessa voimaan tullut laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskien oli ensiaskeleksi jaetun vanhemmuuden ideaalin kehittymiseen ja molempien vanhempien vanhemmuuden mahdollistamiseen myös eron jälkeisissä tilanteissa (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 39; Kuronen 2003, 110). Lain myötä molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus toimia huoltajina myös eron jälkeen yhteishuoltajuuden turvin. Sen lisäksi laki turvaa myös lapsen ja muualla asuvan vanhemman suhdetta ja yhteydenpitoa (Kuronen 2003; 110). Hakovirta ja Rantalaiho (2009, 36) lisäävät, että nykypäivänä jaettua vanhemmuutta pidetään Suomessa hyvänä ja tavoiteltavana asiana, koska sitä tuetaan perhepoliittisten tulonsiirtojen ja palveluiden kautta. Samalla he kuitenkin huomauttavat, että erillään asuvista vanhemmista vain se, kumman luona lapsi virallisesti asuu, on oikeutettu etuuksiin, vaikka eron jälkeen olisi sovittu yhteishuoltajuudesta.

Vaikka jaetun vanhemmuuden ideaali on tunnustettu yhteiskunnallisella tasolla, ei se kuitenkaan aina toteudu arjessa. Vanhempien käsitykset jaetun vanhemmuuden merkityksistä voivat olla erilaisia, tai sitten niistä ei ole riittävästi selkeyttä (Kuronen 2003, Hokkanen 2005). Huttunen (2001, 151–168) myös haastaa jaettua vanhemmuutta ja isien aktivoitumista puhumalla vahvistuneen isyyden lisäksi

myös ohenevasta isyydestä. Samaan aikaan, kun isyys kehittyy osallistuvammaksi ja vahvistuu, osa isistä loittonee lapsistaan ja isyys ikään kuin ohenee eron jälkeisissä tilanteissa.

2.2 Ero perheessä

Tilastojen mukaan avioliitoista yli puolet päätyvät eroon. Vuonna 2019 Suomessa solmittiin avioliittoja 22 296 kappaletta, ja samana vuonna avioeroon päätyivät 13 165 paria. (Tilastokeskus 2020.) Nykyään erot vaikuttavatkin yhä useampien perheiden arkeen, johon Kiiski (2011, 18) lisää, että avioliittoja vielä todennäköisemmin eroon päätyvät avoliitot, vaikka niistä ei ole vastaavia tilastotietoja saatavilla. Määttä (2002, 36) yhtyy keskusteluun avioerojen lisääntymisestä erittelemällä eroa helpottaneita rakenteellisia syitä lisääntymisen taustalla. Hänen mukaansa avioeroja koskeva lainsäädäntö uudistui Suomessa 1980 -luvulla, jonka seurauksena avioerojen määrä oli ennätysellisissä lukemissa vuonna 1988. Uuden lain tavoitteena oli muuttaa avioeroprosessista harkintaa ja sovittelua sisältävä sekä vähemmän osapuolia nöyryyttävä, kun avioeron saamiseksi ei tarvinnut enää esittää tarkempia perusteita.

Hokkanen (2005, 19) toteaa, että perheet ja perhemuodot eivät ole koskaan olleet täysin staattisia ja muuttumattomia, vaikka usein muutosta korostetaan vain nykyperheiden kohdalla. Perheiden elinkaari on saattanut lyhentyä, mutta muutoksia perheissä on ollut aina. Muutoksiin johtaneet syyt ovat vain vaihdelleet; nykyisin vanhempien erot ajavat perheet muutokseen, kun syy aiemmin on ollut esimerkiksi toisen vanhemman kuolema. Julkisessa keskustelussa ja perhetutkimuksessa erojen kuitenkin nähdään horjuttavan perhettä sekä yhteiskunnallisena instituutiona että yksityisenä elämänmuotona. Erityistä huolta erojen lisääntyessä aiheuttaa niiden vaikutukset lapsiin sekä perhe- ja avioliittoon yhdistettyjen moraalisten sääntöjen hälvenemiseen. (Kuronen 2003, 103–104.) Myös Määttä (2002, 35) huomauttaa, ettei avioeroihin liity enää samanlaista sosiaalista leimaa kuin aiemmin, mikä on johtanut osaltaan alentuneeseen kynnykseen purkaa liitto.

Vaikka eroaminen on nykyään varsin yleinen ilmiö, ei sen taustalta ole löydettävissä yksiselitteisiä tai yleispäteviä syitä. Määttä (2002, 20–21) nimeää mahdollisten syiden olevan muun muassa kommunikaation tai rakkauden puute, uskottomuus, välinpitämättömyys tai persoonien yhteensopimattomuus. Kääriäinen (2008, 56–65) jatkaa eroon johtavien syiden listaa puhumalla vuorovaikutuksessa ilmenevistä vaikeuksista. Hänen tutkimuksessaan eron kokeneet vanhemmat kertovat esimerkiksi puhumattomuudesta ennen eroa ja vielä eron jälkeenkin sekä ahdistavasta

ilmapiiristä. Huomionarvoista tutkittavien kertomuksissa on, että haastateltavat saattoivat perustella eron johtaneen puhumattomuuden syntymistä liian tehokkaalla vanhemmuuden ja vastuun jakamisella, jolloin keskinäiselle kommunikaatiolle ei enää ollut tarvetta.

Yhteiset lapset tekevät vanhempien erosta koko perhettä koskevan, jolloin vanhemmat joutuvat myös pohtimaan ja tekemään ratkaisuja lapsiin liittyvissä asioissa. Kiiski (2011, 106) luettelee sopimista vaativiksi asioiksi muun muassa asumisratkaisut, lapsen hullosta sopimisen ja tapaamis- sekä elatussopimukset. Niiden lisäksi hän nostaa myös arkisemmat aiheet esiin, kuten kasvatusperiaatteet, koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät asiat sekä mahdolliset sairastilanteet. Sopimusten tekeminen ei kuitenkaan aina ole helppoa esimerkiksi riittaisan eron takia, ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen toimivuus sopimisen hetkellä on yhteydessä sopimusten tekemiseen ja sujuvuuteen. Pahimmissa tapauksissa esimerkiksi sosiaalitoimi puuttuu tilanteeseen selvittelemällä lapsen tilannetta, jos vanhemmat ovat kyvyttömiä löytämään ratkaisua keskenään. (Kääriäinen 2008, 66–68.)

Suurimmassa osassa lasten huoltosopimuksista sovitaan eronneiden vanhempien yhteishuollosta (THL 2020). Yhteishuollosta on muodostunut yleisin huoltoratkaisu vanhempien itse sopimissa tilanteissa sekä silloin, kun asia on ratkaistu tuomioistuimen päätöksellä (Rantalaiho 2009, 44). Yhteishuoltosopimus perustuu ajatukselle, että vanhemmat yhdessä jakavat vastuun lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä sekä ratkaisevat lapseen liittyvät päätökset. Jopa 81 % yhteishuoltosopimusten piirissä olevista lapsista asuu pääsääntöisesti äidin luona, mutta vuoroviikoin asuviakin lapsia on 3300. Myös yksinhuoltosopimuksissa lapsi asuu yleisemmin äidin luona. (THL 2020.) Äidin lähivanhemmuus koetaan mahdollisesti luonnollisena ratkaisuna, jos pääasiallinen vastuu lapsesta on ollut jo ennen eroa äidillä. Kääriäinen (2008, 69) kuitenkin muistuttaa, ettei huoltoratkaisu ole aina yksiselitteisiä, vaan niihin vaikuttaa muun muassa eronneiden vanhempien taloudellinen tilanne.

Eron jälkeen vanhemmista käytettävät nimitykset muotoutuvat myös pitkälti tehtyjen huoltosopimusten perusteella. Santala (2009, 138) huomauttaa, että käytännön tasolla erovanhemmuus jakautuu lähes aina lähi- ja etävanhemmuuteen, koska harvoin lapsi viettää yhtä paljon aikaa molempien vanhempien luona. Hänen mukaansa kyseiset käsitteet kuvaavat sellaisenaan lapsi – vanhempi -suhteen luonnetta. Sen sijaan Kääriäinen, Hämäläinen ja Pölkki (2009, 13) nostavat esiin käsitteiden leimallisuuden. Heidän mukaansa etävanhempi -käsite viittaa kauempana olemiseen ja ”huonompaan” vanhemmuuteen. Myös Kuronen (2003, 108) ottaa kantaa käsitteiden sävyyn, ja korostaa sen sijaan niiden sukupuolineutraaliutta verrattuna englannin kieleen, jossa puhutaan yleisemmin yksinhuoltajaäideistä ja poissaolevista isistä. Lähestyn myös itse tässä

tutkielmassa vanhemmuuden muotoutumista eron jälkeen juuri lähi- ja etävanhemmuuden näkökulmista sekä käsitteiden kautta niiden sukupuolineutraaliuden vuoksi.

2.3 Vanhemmuus eron jälkeen

Vaikka vanhemmat päätyisivät lopettamaan oman keskinäisen parisuhteensa, vanhemman suhde lapseen ei pääty. Kiiski (2011, 109) toteaa aikuisella olevan sekä puolison että vanhemman rooli lapsiperheessä, ja eron jälkeen vanhemman rooli ei suinkaan hälvene, vaan pikemminkin korostuu. Myös Kuronen (2003, 106) mainitsee, ettei parisuhde ja vanhemmuus nykyisin kulje enää automaattisesti käsi kädessä. Eron jälkeisestä vanhemmuudesta tulee uudella tavalla tiedostettua, kun vanhemmat joutuvat määrittelemään, neuvottelemaan ja ratkaisemaan vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä. Heidän roolinsa läheisenä kasvattajana ja vastuullisena esimerkkinä korostuu. (Kääriäinen 2008, 82.) Kuronen (2003, 114) nostaa esiin myös vanhemman mahdollisesti lisääntyvän vastuun määrän, kun puoliso ei ole enää arjessa jakamassa vanhemmuuden eri puolia, kuten kasvattamista, huoltamista ja rakkauden antamista.

Eron jälkeen vanhempien on organisoitava uudelleen esimerkiksi kuljetukset päiväkotiin, kouluun ja harrastuksiin. Niiden lisäksi muutoksen alla ovat usein lähisuhteet sukulaisiin ja ystäviin. Sen lisäksi eron jälkeiseen arkeen ja vanhempana toimimiseen vaikuttaa pitkälti jo aiemmin mainitut huoltosopimukset. Ne eivät näyttäydy pelkästään aikuisten välisinä organisoinnin välineinä, vaan ne mahdollistavat konkreettisesti arjessa lasten kanssa olemisen ja yhteydenpidon (Kääriäinen 2008, 70). Lasten näkökulmasta sopimuksilla on myös erityinen merkitys. Niillä pyritään turvaamaan lapsen oikeus elää arkeansa tutussa ja turvallisessa ympäristössä säilyttäen samalla yhteydet läheisiin ihmissuhteisiinsa, kuten molempiin vanhempiin ja kavereihin (Hokkanen 2005, 46; Huttunen 2001; 116–117).

Kaiken kaikkiaan eron jälkeisiin vanhemmuuden kokemuksiin vaikuttavat monet tekijät, kuten erosta kulunut aika, eroamisen tapa ja vanhempien välisen kommunikaation luonne. Ero ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita haasteiden lisääntymistä tai negatiivisia kokemuksia, vaan eron voi nähdä uutena mahdollisuutena, mikä on myös Jallinojan (2000, 152) käsitys avioeroista. Hän lähtee liikkeelle ajatuksesta, että niitä voi tarkastella katastrofin tai käännekohdan näkökulmasta, jolloin eron mahdollistaa ikään kuin uuden tilaisuuden. Eron myötä myös vanhemmuus voi muotoutua

positiivisempaan suuntaan ja saada uusia piirteitä, kuten Tiina Hokkanen (2005) ja Aino Kääriäinen (2008) ovat tutkimuksissaan eron jälkeisestä vanhemmuudesta havainneet. Eron jälkeen vanhempien voimavarat eivät enää kulu toimimattoman suhteen huomioimiseen, vaan he voivat keskittyä paremmin vanhemmuuteen. Sekä itsestä että entisestä kumppanista löydetään uusia puolia vanhempana, jonka onnistunut huoltosopimus ja eron jälkeen kehittynyt kommunikaatio mahdollistavat. (Hokkanen 2005, 59, 87–88; Kääriäinen 2008, 72). Hokkanen (2005, 74) myös huomauttaa, ero mahdollistaa vanhemman ja lapsen suhteen paranemisen, koska kiireisessä ydinperhearjessa lapset ja heidän tarpeensa eivät välttämättä tule huomioitua riittävällä tavalla.

Sen lisäksi, että vanhempien eroaminen ei automaattisesti vaikuta vanhemmuuden laatuun, erolla voi olla hyviä vaikutuksia myös henkiseen hyvinvointiin. Vanhemmat kokevat ennen eroja kotona vallinneiden puhumattomuuden sekä ahdistavan ja ikävän tunnelman päättymisen vapauttavana. He kuvailevat niin sanotusti hauskuuden ja ilon palaavan elämään. (Kääriäinen 58–62). Lasten ollessa myös ajoittain toisen vanhemman luona, he saavat omaa tilaa ja aikaa myös itselleen, jolloin ei tarvitse pestä pyykkiä tai huolehtia jääkaapin sisällöstä (Hokkanen 2005, 132–136). Sen sijaan yhteishuoltajuuden käänttöpuolena vanhemmat kokevat lasta kohtaan koetun ikävän kuormittavaksi (Hokkanen 2005, 75.) Vanhempien kokemuksissa heijastuu myös muita negatiivisia tunteita, kuten yksinäisyyttä, epävarmuutta ja syyllisyyttä. Yksinäisyys ja epävarmuus korostuvat tilanteissa, jossa toisen vanhemman puuttuminen koetaan haasteena, koska uusi arki vaatii erilaista vastuun kantamista ja uusien asioiden opettelua. Sen sijaan syyllisyyttä podetaan muun muassa omakohtaisen eropäätöksen tekemisestä, väsymyksestä, ajanpuutteesta ja kyvyttömyydestä tarjota lapselle kokonaista perhettä. (Kääriäinen 2008, 74–83.)

Erovanhemmuuden toimivuus tai toimimattomuus on pitkälti kiinni eronneiden puolisoitten suhteen laadusta. Vanhempien kykyä kommunikoida lapsiin ja heidän keskinäiseen vanhemmuuteensa liittyvistä tekijöistä pidetään eron jälkeisenä ihannetilanteena (Hokkanen 2005, 47). Usein ideaalina pidettävällä jaetulla vanhemmuudella viitataan myös eron jälkeiseen tilanteeseen, jossa kokonaisvaltainen vanhemmuus pyritään jakamaan sopuisasti erillään asuvien vanhempien välillä (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 38). Siitä huolimatta riidat, erimielisyys ja epäluottamus ovat teemoja, jotka toistuvat eronneiden vanhempien puheissa. Eron jälkeen entiseen puolisoonsa luottaminen voi olla vaikeaa, ja kommunikaatiossa saattaa ilmetä esimerkiksi arvostelua ja syytöksiä kohdistuen omaan tapaan olla vanhempi. (Kääriäinen 2008, 59–61). Myös Hokkanen (2005, 66) tutkimuksessa haastateltavat nostavat esiin luottamuksen. He kertovat, että saattavat luottaa entiseen puolisoonsa yhteisten lasten vanhempana, mutta eivät yleisesti ihmisenä.

Kokemuksissa korostuu myös vanhempien erilainen asema lapsen lähi- tai etävanhempana. Etävanhemmat kokevat syyllisyyttä siitä, etteivät kykene muualla asumisen vuoksi osallistumaan lapsen arkeen ja kantamaan vastuutaan kasvatuksesta haluamallaan tavalla esimerkiksi toimimattoman huoltosopimuksen takia (Hokkanen 2005, 85; Kääriäinen 2008, 74–75). Päinvastaisesti lähivanhempia harmittaa heidän asemansa lapsen tiukkana kasvattajana ja kurinpitäjänä, kun heidän kokemuksensa mukaan lapsen elämä etävanhemman luona viikonloppuisin koostuu hauskanpidosta (Kääriäinen 2008, 75). Kärjistetysti voidaan todeta, että ihanteena jaettu vanhemmuus tunnustetaan, mutta arjessa käytännön tasolla vastuu ja oikeudet eivät jakaudu tasaisesti.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa esittelen ja perustelen tutkimusasetelmaani. Ensimmäisenä kerron tutkimukseni tavoitteesta ja tutkimuskysymyksistä. Sen jälkeen etenen esittelemään käyttämäni aineistoa, joka koostuu omaelämäkerrallisista kirjoituksista liittyen erovanhemmuuden kokemuksiin. Hyödynnän tutkielmani aineiston analyysissä sisällönanalyysiä, josta kerron lisää aineistoesittelyn jälkeen. Luvun lopussa on tiivis, mutta kattava kuvaus tekemästani analyysiprosessista.

3.1 Tutkimuksen tavoite

Tavoitteeni tällä laadullisella kandidaatintutkielmallani on tarkastella eron jälkeisiä vanhemmuuden kokemuksia kirjoituskilpailun kirjoitelmien avulla. Pysin tutkielmassani vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiseksi vanhemmat kokevat mahdollisuutensa toimia vanhempina eron jälkeen?
- Mitkä tekijät tukevat tai haittaavat eron jälkeistä vanhemmuutta?

Aineistosta esiin nousevien havaintojen avulla tavoitteeni on kartoittaa ja sanoittaa konkreettisia asioita erovanhempien arjesta, joilla he itse kokevat olevan merkitystä vanhempana toimimisessa. Eron jälkeinen vanhemmuus määrittyy pitkälti eronneiden puolisoitten yhteisten sopimusten,

toimintatapojen ja yhteistyön varaan. Esimerkiksi lapsesta tehdyt huoltosopimukset luovat rajat vanhempana toimimiselle. Pyrin tässä tutkielmassa tarkastelemaan sitä, kokevatko vanhemmat olevansa tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa vanhempina eron jälkeen vai luoko esimerkiksi hankalat välit entiseen puolisoon haasteita myös oman vanhemmuuden kannalta. Sen lisäksi analyysin keskiössä ovat vanhempien puheista esiin nousevat erovanhemmuutta tukevat sekä haastavat tekijät.

3.2 Tutkimusaineisto

Käyttämäni aineisto koostuu valtakunnalliseen kirjoituskilpailuun lähetetyistä kirjoitelmista, joiden aiheena on ”vanhemmuus eron jälkeen” (Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkisto (FSD) elektroninen aineisto ”FSD2739 Erovanhemmuuskirjoitukset 2011–2012”). Aineisto on kerätty kirjoituskilpailun ajankohtana 1.9.2011-15.3.2012, ja kirjoituksista viisi on äitien ja kolme isien kirjoittamia. Kilpailun kirjoitusohjeessa osallistujia pyydettiin kertomaan vapaasti omista kokemuksistaan eron jälkeisestä vanhemmuudesta, tai vaihtoehtoisesti muistelemaan omien vanhempiensa erovanhemmuutta lapsen roolista. Kirjoitukset sai kirjoittaa vapaamuotoisesti haluamallaan tavalla. Ohjeessa kirjoittamisen tueksi tarjottiin lisäkysymyksiä liittyen vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen, tasa-arvoiseen vanhemmuuteen, henkilökohtaisiin tunteisiin sekä hyvään erovanhemmuuteen. Sen lisäksi osallistujilta pyydettiin taustatietoja, kuten nimi, koulutus ja ammatti, syntymäaika ja -paikka, osoite, puhelinnumero, sähköposti sekä mahdollinen nimimerkki. Aineistosta on poistettu kirjoittajan nimi ja yhteystiedot, mutta taustatiedoista näkyvissä on edelleen asuinpaikka sekä ammatti Tilastokeskuksen luokittelutapojen mukaisesti.

Kyseessä on valmis Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta löytyvä aineisto, mikä luo omat lähtökohdat tutkimuksen tekemiselle. Aineistoa ei ole kerätty oman tutkimuskysymykseni pohjalta, vaan aineisto valikoitui tutkimukseeni, koska sitä on mahdollista hyödyntää myös valitsemastani näkökulmasta. Myös Alasuutari (2011, 86) korostaa kvalitatiivisen aineiston erikoispiirteensä sen laajaa käytettävyyttä useissa tutkimuksissa. Aineiston perusteella tarkasteluni rajautuu suomalaisiin heteroparisuhteisiin ja perheisiin, sekä avio- ja avoeroihin. Kirjoitusten pituudet vaihtelevat yhdestä sivusta kuuteen sivuun, joten aineisto ei ole sivumäärältään laaja, mutta siitä huolimatta se antaa moniulotteisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen nähdäänkin keskittyvän laatuun määrän sijaan, koska siinä tavoitteena on saada tutkimuskohteesta ymmärrys ennalta valitusta näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 150).

Koska aineisto on valmis ja koostuu omaelämäkerrallisista kirjoituksista, en ole tutkijana voinut vaikuttaa siihen. Osallistujat ovat kirjoittaneet yksin omien ajatusten, tunteiden ja kokemustensa kanssa, eikä tutkijan läsnäolo ole vaikuttanut tilanteeseen. Omaelämäkertakirjoituksia pidetäänkin yleisesti aitona mahdollisuutena purkaa ja tunnustaa tarinansa (Eskola & Suoranta 1998, 122). Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa ja erityisesti omaelämäkerrallisissa kirjoituksissa on tutkittavien riittävä omakohtainen kokemus ja tietämys tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Käyttämäni aineiston kohdalla osallistujat ovat kirjoittaneet kirjoituskilpailuun omasta tahdostaan, ja päättäneet itse kirjoittamistaan aiheista. Kirjoitukset pohjautuvat pitkälti osallistuneiden henkilökohtaisiin näkemyksiin, ja siihen, mikä kirjoitushetkellä heillä on ollut ensisijaisesti mielessä, koska aineisto on muodoltaan poikkileikkausaineisto. Kirjoittajien vapaaehtoisen osallistumisen pohjalta voidaan pohtia, millainen kirjoittajien oma suhtautuminen vanhemmuuteen on. Heille asia voi olla henkilökohtaisesti tärkeä tai he saattavat olla yhteiskunnallisesti muuten aktiivisia, koska ovat halunneet kertoa tarinansa. Voidaan myös olettaa, ettei heidän suhteensa ole liian kipeä, koska ovat pystyneet kertomaan vanhemmuudestaan avoimesti. Yleisesti omaelämäkerrallisissa teksteissä haasteena on kuitenkin niiden sisältämät muistivirheet, henkilökohtaiset tulkinnat ja puutteelliset yksityiskohdat (Roos 1987, 34–35).

3.3 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tässä tutkielmassa analysoin aineistoa sisällönanalyysiä hyödyntäen. Sisällönanalyysia voidaan kuvailla laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä tai väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Aineistona olevat omaelämäkerralliset kirjoitukset heijastelevat kirjoittajiensa kokemuksia ja näkemyksiä, eikä niinkään neutraalia sosiaalista todellisuutta. Ne ikään kuin muodostavat oman versionsa tietyistä ilmiöistä ja samalla rakentavat sosiaalista elämää kirjoittajan oman kielen avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 140.) Tämän takia aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopii analyysimenetelmäksi kyseiseen aineistoon, koska tutkielman tavoitteena on muodostaa kirjoittajien erilaisista erovanhemmuuskokemuksista teoreettinen kokonaisuus.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin lähtökohtana on nimensä mukaisesti aineiston sisältö sekä siinä esiin nousevat tavat, joilla tutkittavasta ilmiöstä puhutaan. Menetelmän tavoitteena on muodostaa aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon, joka kuitenkin sisältää kaiken oleellisen informaation (Tuomi

& Sarajärvi 2009, 108). Periaatteena on, ettei analyysissä käytettävät analyysiyksiköt ole ennalta sovittuja ja päätettyjä. Sen sijaan tarkoituksena on löytää analyysiyksiköt aineistosta tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Aineistosta tutkijan esiin nostamat analyysiyksiköt voivat vaihdella yksittäisistä sanoista lauseisiin, ja analyysiprosessin edetessä pelkistetyt analyysiyksiköt luokitellaan sisältönsä ja teemansa mukaan ala- ja yläluokkiin. Ala- ja yläluokkia voi muodostua niin paljon kuin aineisto mahdollistaa. Lopulta analyysiprosessi on valmis, kun kaikki aineisto on käsitteellistetty eli abstrahoitu yhdistävien luokkien alle. (Tuomi & Sarajärvi 2009).

3.4 Analyysiprosessin kuvaus

Aloitin aineistoon tutustumisen lukemalla sen kertaalleen huolellisesti läpi. Lukemisen myötä minulle vahvistui aiemmin muodostamani näkemys siitä, että kykenen käyttämään kyseistä aineistoa kokonaisuudessaan, koska jokaisesta kahdeksasta kirjoituksesta on mahdollista löytää vastauksia tutkimuskysymyksiini. Seuraavalla lukemiskerralla aloin etsimään kirjoituksista merkityksiä, jotka ovat tutkimuskysymyksieni kannalta oleellisia. Alleviivasin aineistosta sellaiset kohdat, jossa vanhemmat kirjoittavat eron jälkeisistä vanhemmuuskokemuksistaan ja niihin liittyvistä mahdollisuuksista tai vaikeuksista. Sen jälkeen tutkin tarkemmin alleviivaamiani kohtia, ja aloin muodostamaan niistä pelkistyksiä sekä etsimään yhdistäviä teemoja, joista voisin sisällönanalyysille ominaisesti muodostaa ala- ja yläluokkia.

Huomasin pian aloitettuani pelkistysten karkean jaottelun, että pelkistyksistä erottuvat selkeästi vanhempien omat kokemukset erovanhemmuutta tukevista ja haittaavat tekijöistä sekä heidän näkemyksensä ja toiveensa siitä, mitkä tekijät ne ihanteellisessa tilanteessa olisivat. Koska vanhemmat ovat kirjoittaneet kertomuksensa täysin omilla tyyleillään, kaikissa kohdissa ero kokemusten ja näkemysten välillä ei kuitenkaan ollut selkeä. Muutaman virkkeen kanssa jouduin tukeutumaan tutkijan asemaani ja sen tuomaan valtaan. Tulkitsin epäselviä kohtia omien kykyjeni ja näkemysteni pohjalta ja luin aineistoa niin sanotusti rivien välistä.

Lopulta päädyinkin tarkastelemaan toista tutkimuskysymystäni kahtena erillisenä osana jakautuen erovanhemmuutta tukeviin ja haittaaviin tekijöihin sekä vanhempien näkemyksiin niistä. Kokonaisuudessaan analyysini jakautuu siis kolmeen eri osaan, jotka ovat mahdollisuus toimia

vanhempana, vanhemmuutta tukevat ja haittaavat tekijät sekä näkemykset hyvästä erovanhemmuudesta. Esimerkiksi molempien pääluokkien, jotka koskevat vanhemmuutta tukevia ja haittaavia tekijöitä, alle muodostui neljä alaluokkaa. Tarkemmin muodostamani luokat on esitetty taulukoissa kunkin luvun alussa.

Tutkimuskysymysteni suhteellisen samantyyllisen sisällön vuoksi muodostamissani luokissa on myös yhteneväisyyksiä. Esimerkiksi sekä mahdollisuuksissa toimia vanhempana sekä vanhemmuutta haastavissa tekijöissä korostuu viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta. Yhteneväisyyksistä huolimatta nostan esiin muodostamani luokat ainakin pintapuolisesti molemmissa luvuissa, jotta kokonaiskuvan hahmottaminen on helpompaa. Selkeyden vuoksi nimitän aineiston vanhempia tässä tutkielmassa myös hyvin yksinkertaisesti esimerkiksi äiti 2 tai isä 3 sen mukaan, missä järjestyksessä heidän kirjoituksensa aineistossa ovat.

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa kuvaan tekemääni analyysia ja tuloksia. Tavoitteenani on selvittää, miten vanhemmat kokevat mahdollisuutensa toimia vanhempina eron jälkeen sekä minkälaisen tekijöiden he kokevat tukevan tai haastavan erovanhemmuutta. Etenen käsittelemällä ensin ensimmäistä tutkimuskysymystäni vanhempien mahdollisuuksista toimia vanhempina. Toisessa osassa nostan esiin kirjoituksissa ilmenneitä erovanhemmuutta tukevia sekä haastavia tekijöitä, ja viimeisenä tarkastelen vanhempien näkemyksiä hyvästä erovanhemmuudesta.

4.1 Mahdollisuus toimia vanhempana

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsittelee vanhempien kokemuksia heidän omista mahdollisuuksistaan toimia vanhempina eron jälkeisessä elämässä. Luokittelin kokemuksista muodostetut pelkistykset sisällönanalyysin avulla viiteen luokkaan, jotka ovat: huoltosopimukset, viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta, vanhempien näkemykset jaetusta vanhemmuudesta, vanhempien yhteiset pelisäännöt ja oman ajan määrä. Luokat on esitetty alla olevassa taulukossa 1. Useissa muodostetuissa alaluokissa heijastuu toisen vanhemman läsnäolo, joko omaa vanhemmuutta häiritsevässä tai mahdollistavassa roolissa.

Mahdollisuus toimia vanhempana				
Huoltosopimukset	Viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta	Vanhempien näkemykset jaetusta vanhemmuudesta	Vanhempien yhteiset pelisäännöt	Oman ajan määrä

Taulukko 1. Mahdollisuus toimia vanhempana

Huoltosopimukset

Aineiston kahdeksasta vanhemmasta viidellä on yhteishuoltosopimus, yhdellä äidillä yksinhuoltajuus sekä kahden aineiston isän entisellä puolisolalla on yksinhuoltajuus heidän lapsistaan. Huoltosopimukset määrittelevät pitkälti vanhempien uutta arkea eron jälkeisessä tilanteessa, kun he luovat uusia toimintatapoja ja rutiineja arkeensa. Erilaisista huoltosopimuksista huolimatta osa vanhemmista kokee tyytyväisyyttä asemaansa vanhempana riippumatta siitä, onko heillä lastensa yhteishuoltajuus vai yksinhuoltajuus, kuten seuraavat kuvaukset osoittavat:

Meillä menee yhdessä hyvin ja olen maailman onnellisin isä, kun saan olla mukana rakkaan tyttärenten kasvatuksessa ja elämässä. Päivät, illat ja yöt ovat pitkiä ja yksinäisiä niiden viikkojen aikana, kun se ei ole mahdollista. (isä 3)

Uskon, että maailma on avoin minulle ja lapsilleni, sillä yksinhuoltajuus ei ole rasite elämälle... (äiti 1)

Yhteishuoltajuuden yleisyys ja asema suosituimpana huoltajuusratkaisuna Suomessa korostuu myös aineistossa. Aineiston vanhemmista neljällä äidillä ja yhdellä isällä on yhteishuoltajuus lastensa toisen vanhemman kanssa. Yhteiskunnallisella tasolla yhteishuoltajuutta pidetään oikeudenmukaisena ratkaisuna, jossa lapselle taataan mahdollisuus säilyttää suhteensa molempiin vanhempiinsa sekä saada heiltä yhtäläistä elatusta (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 38). Käytännön tasolla aineistosta nousee kuitenkin esiin vanhempien eriävät kokemukset yhteishuoltajuudesta ja sen toimivuudesta. Eräs äideistä kokee erovanhemmuuden jakautuvan tasaisesti itsensä ja entisen puolisonsa välillä, ja on tyytyväinen sopimukseen.

Monet kerrat olen ajatellut, että todella on lapsen etu, että hän saa elää myös toisen vanhempansa kanssa, joka on erilainen kuin minä niin hyvässä kuin huonossa. (äiti 4)

Sen sijaan loput neljä aineiston yhteishuoltajavanhemmista eivät kuitenkaan ole tyytyväisiä erinäisistä syistä. Kaikki kolme äitiä kokevat tyytymättömyyttä vastuun epätasa-arvoisesta jakautumisesta ja omasta liiallisesta kuormittuneisuudesta yhteishuoltajuudesta huolimatta. He ajattelevat joutuvansa selviämään arjesta ilman toisen vanhemman riittävää apua tai tukea, jolloin vastuun määrä nousee liian suureksi. Koettu ahdistus ja kuormitus tulee selkeästi esille seuraavassa kuvauksessa.

Käytännössä koen itseni yksinhuoltajaksi, joka huolehtii kodin rutiineista, lasten hoidosta ja päiväkotij- ja kouluasioista yksin. (äiti 2)

Huoltosopimusten yhteydessä tyytymättömyys voi ilmetä myös päinvastaisena ilmiönä, jolloin vanhempi tuntee, ettei saa olla riittävästi mukana lapsensa arjessa. Seuraavan kuvauksen isä kuvailee joutuvansa taistelemaan vanhemmuudestaan yhteishuollosta huolimatta.

Vuoden verran olen tehnyt työtä sen eteen että saisin olla tyttärenti kasvatuksessa ja elämässä mukana tasavertaisena vanhempana. (isä 3)

Aineiston perusteella yhteishuoltajuus ei siis suinkaan ole automaattinen polku tyytyväiseen tai tasavertaiseen vanhemmuuteen, vaikka sitä pidetäänkin yleisesti tavoiteltavana ja hyväksyttävänä huoltosopimuksena. Osa vanhemmista kokee toimivansa arjessa kokonaan yksin suuren vastuun kanssa, kun samaan aikaan osa tuntee jäävänsä vanhempina alakynteeseen. Tyytymättömyyttä omiin mahdollisuuksiin toimia vanhempana ei aineiston perusteella kuitenkaan ilmene vain yhteishuoltajavanhemmilla. Eräs aineiston isistä, jonka entisellä puolisoilla on heidän lastensa yksinhuoltajuus, haluaisi edes jollain tasolla olla mukana lastensa elämässä. Hänen näkökulmastaan oikeustoimi yhdessä äidin kanssa ovat vieneet hänen vanhemmuutensa kokonaan.

Sekä minun vanhemmuuteni että vanhempieni isovanhemmuus on muuttunut täysin eron jälkeen. Molemmat ovat oleellisesti loppuneet. (isä 1)

Kyseinen isä tuntee mahdollisuutensa vanhemmuuteen olevan täysin olematon. Hänen kirjoituksessaan on silti pientä uskoa tulevaan, jonka myös Kääriäinen (2008, 78) tunnistaa sanoessaan, että lapsista syystä tai toisesta erilleen joutuneet vanhemmat uskovat useimmiten siihen, että saavat tulevaisuudessa vielä yhteyden lapsiinsa. Monesti vanhemmuuden muotoutumiseen

vaikuttaa huoltosopimusten yhteydessä myös viranomaiset ja oikeuslaitos, jos vanhempien keskinäinen yhteistyö ei toimi.

Viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta

Kaikissa erotilanteissa vanhempien keskinäinen kommunikaatio ei ole riittävän toimivaa tai odotetulla tasolla, jotta keskinäinen sopiminen esimerkiksi asumisratkaisuista onnistuisi. Joskus vanhempien kykenemättömyys yhteistyöhön kärjistyy niin pitkälle, että huolto- ja tapaamisoikeusriidat etenevät kärjäoikeuteen asti. Siellä käsitellään vuosittain useamman tuhannen lapsen tilannetta, ja ääritapauksissa riidat voivat ajautua jopa hovioikeuteen. (Kääriäinen ym. 2009, 11.) Aineiston vanhempien kertomuksissa näkyy myös ulkopuolisten tekijöiden merkitys heidän vanhemmuutensa kannalta. Useammat vanhemmat nostavat esiin sosiaalitoimen ja oikeuslaitoksen vaikutuksen huoltosopimusten teossa.

Lastenvalvojien ja sovittelijoiden luona olemme käyneet useasti keskustelemassa näistä asioista ja kun emme ole päässeet yhteisymmärrykseen niin viimeisenä keinona on ollut kärjäoikeuden sovittelukäsittely. (isä 3)

Hänen (lapsen) huoltajuutensa oli oikeudessa kuitenkin tuomittu hänen äidilleen... (isä 2)

Teimme sopimukset lastenvalvojan luona. (äiti 5)

Huoltajuuskäsittelyt ja sosiaaliviranomaisten avustuksella tehdyt sopimukset määrittelevät pitkälti vanhempien mahdollisuuksia toimia lastensa vanhempina eron jälkeen. Edellä olleiden kuvausten kirjoittajat eivät koe viranomaisten kanssa tehtyjä sopimuksia negatiivisesti, vaan ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa vanhempina. He eivät kerro enempää huoltajuuskäsittelyiden sisällöistä tai niiden etenemisestä, mutta eivät myöskään kritisoi niiden myötä syntyneitä sopimuksia. Myös Kääriäinen (2008, 68) havaitsi tutkimuksessaan, että vanhemmat ovat harvemmin tyytymättömiä siihen, kuinka paljon viranomaiset ovat puuttuneet perheen tilanteeseen. Sen sijaan yksi aineiston isistä ottaa vahvasti kantaa oikeuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisten toimintaan sekä niin sanottuun äitiorientoitumiseen.

Sosiaalitoimi on myös avoimen äitiorientoitunut ja kannustaa viime vuosisadan perhemallin jatkamiseen avioeron jälkeen: Äiti hoitaa ja kantaa vastuun lapsista ja isää

*nähdään joskus harvoin eikä isän tarvitse kantaa vastuuta mistään lapsiin liittyvästä.
(isä 1)*

Kyseinen isä on käynyt läpi pitkän oikeusprosessin lapsiensa huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta. Lasten äiti on pyrkinyt alituisesti eron jälkeen estämään isän vanhemmuutta onnistuen saamaan myös viranomaiset puolelleen. Isä kokee, että hänen vanhemmuutensa on päättynyt tyystin, koska ei ole nähnyt lapsiaan vuosiin. Prosessin lopuksi oikeus määräsi äidille yksinhuoltajuuden, vaikka sosiaalitoimi todisti, ettei se olisi lapsien edun mukaista.

Vanhempien näkemykset jaetusta vanhemmuudesta

Erosta huolimatta molempien vanhempien vanhemmuus useimmiten jatkuu, ja näin ollen omaan vanhemmuuteen vaikuttaa edelleen lapsen toinen vanhempi sekä molempien osapuolien näkemykset vanhemmuuden uudelleen muotoutumisesta. Kulttuurinen ihanne jaetusta vanhemmuudesta pohjautuu molempien vanhemmuuden jatkumiseen eron jälkeenkin, mikä näkyy selvästi myös osassa aineiston vanhempien kokemuksista. Kääriäisen (2008, 87) tutkimuksessa vanhemmat korostivat lähekkäin asumisen merkitystä vanhemmuuden jatkumisen ja lapsen edun kannalta, kuten myös seuraavan katkelman äiti tekee.

Lapseni on asunut kaikki nämä eron jälkeiset vuodet vuoroviikoin minun ja isänsä luona, samalla paikkakunnalla. Alusta asti oli selvää, että näin toimimme, jotta lapsemme oikeasti saa olla ja elää arkea molempien vanhempiensa kanssa. (äiti 4)

Esimerkiksi riitaisan eron takia vanhempien keskinäinen yhteistyö voi kuitenkin rakoilla. Tilanteen kärjistyessä näkemykset yhteisen vanhemmuuden jatkumisesta saattaa sumentua, ja pahimmissa tapauksissa toinen vanhemmista voi jopa yrittää häiritä tai estää toisen vanhemmuutta. Aineistossa esiin nousee erityisesti isien kokemuksia siitä, kuinka heidän entinen puolisonsa on pyrkinyt estämään heidän mahdollisuuksiaan toimia vanhempina. Heidän mukaansa äitien tavoitteena on ainakin jossain vaiheessa ollut isän ja lapsen tapaamisten vaikeuttaminen tai estäminen.

Entinen puolisoni oli jo aiemmin jättänyt toistuvasti tuomatta vanhempia lapsia luokseni. Hovioikeuden päätöksen jälkeen hän lopetti vanhempien lasten käynnit luonani oleellisesti täysin. (isä 1)

Yhdessä vaiheessa hänen äitinsä ”järjesteli” poikani käyntejä luonani Helsingissä niin, että vaikka olimme sopineet tapaamisemme, niin jotain esteitä tuli aina mukaan. (isä 2)

Hän alkoi rajoittaa isän ja lapsen yhteistä aikaa tietoisesti kaikin keinoin. (isä 3)

Isien kirjoitusten lisäksi myös yhden äidin kertomuksessa korostuu hänen tyytymättömyytensä entisen puolisonsa asenteeseen lasten tapaamiskäytäntöjen suhteen. Äiti ajattelee menettäneensä yhteyden poikaansa lähes kokonaan, ja kokee, ettei isän asenne edistä tilannetta. Hänen mukaansa isä ei varsinaisesti estä hänen ja pojan välisiä tapaamisia, mutta ei myöskään tue äidin vanhemmuutta hankalassa tilanteessa. Äiti ja poika eivät tapaa toisiaan niin usein kuin äiti haluaisi, ja hän kuvailee vanhempien olematonta yhteistyötä molempien vanhemmuuden jatkumisesta muun muassa seuraavalla tavalla.

Hän karkasi luoksesi ilman minun lupaani, jota sinun mielestäsi ei tarvinnutkaan olla. (äiti 5)

Aineiston perusteella selkeiden huoltosopimusten tekeminen ja niiden noudattaminen eivät ole itsestään selvyyksiä käytännön tasolla. Vanhempien keskinäinen yhteistyö ja jaettu näkemys vanhemmuuden jatkumisesta eivät suinkaan aina ole lähtökohtana erovanhemmuudelle, vaikka aineistossa on myös esimerkkejä onnistuneista erovanhemmuusjärjestelyistä. Kirjoituksissa esiin nousee myös vanhempien yhteisten pelisääntöjen merkitys arjen sujumisen kannalta, johon etenen seuraavaksi.

Vanhempien yhteiset pelisäännöt

Toisen vanhemman merkitys korostuu eron jälkeen myös lasten kasvatuksessa. Ideaalitalanteessa vanhemmilla on yhteiset pelisäännöt, kasvatustavat ja kuri, jotta lasten kehitys ja kasvu jatkuu yhdenmukaisena riippumatta siitä, kumman vanhemman luona he ovat. Lähes jokainen aineiston vanhemmista viittaa ainakin jollain tapaa vanhempien yhteisten pelisääntöjen tärkeyteen, tai vastavuoroisesti siihen, kuinka erilaiset arjen käytännöt tuovat haasteita heidän omaan vanhemmuuteensa. Eräs aineiston äideistä (äiti 2) on havainnut yhteisten pelisääntöjen jopa vähentävän vanhempien keskinäisiä riitoja. Siitä huolimatta, että vanhemmat korostavat yhteisten sääntöjen merkitystä, he kuitenkin samalla tiedostavat voivansa vaikuttaa vain omaan vanhemmuuteensa eron jälkeen, jota myös kyseinen äiti kuvailee onnistuneesti.

Vanhemmuus muuttuu eron jälkeen siten, että vanhemmuuteen voi vaikuttaa vain omalta osaltaan. Etävanhemman vanhemmuus on juuri sellaista, kuin sen haluaa olevan. Etävanhemman tekemisiin ja tapaan olla lasten kanssa ei voi enää vaikuttaa. (äiti 2)

Kääriäinen (2008, 74–75) nostaa omassa tutkimuksessaan esiin kuitenkin haasteen, joka usein liittyy vanhempien eriäviin sääntöihin. Hänen tutkimansa vanhemmat korostavat lähi- ja etävanhemman erilaisia rooleja vanhempina. Arkea lasten kanssa elävä vanhempi joutuu huolehtimaan kurinpidosta ja kantamaan suuremman kasvatusvastuun, kun viikonloput etävanhemman luona koostuvat pelkästä ilottelusta. Myös kaksi tarkasteleman aineiston äitiä (äiti 2 ja äiti 5) kirjoittavat samasta ilmiöstä. Heidän kokemustensa mukaan heidän ja lastensa toisen vanhemman erilaiset kasvatustavat ja arjen käytännöt hankaloittavat heidän omaa vanhemmuuttaan. Äidit kertovat, ettei lapsilla ole sääntöjä tai kuria isiensä luona, mikä eroaa poikkeavasti heidän omista kasvatustavoistaan. Äidit kuvailevat muun muassa säännöllisten ruokailujen, nukkumaanmenoaikojen ja elokuvien sekä pelien ikärajojen unohtuvan tyystin, kuten seuraava katkelma tiivistää.

Lapset saavat elää vapaasti ja rajattomasti isänsä luona. (äiti 2)

Vanhempien erilaiset kasvatustavat ovat johtaneet siihen, että toinen kyseisistä äideistä (äiti 5) kokee suhteen omaan poikaansa heikentyneen oleellisesti. Poika kritisoi äidin asettamia rajoja aina isällään olemisen jälkeen, mikä tuo kitkaa heidän välilleen. Äidin omien sanojen mukaan poika jopa halveksii häntä, koska kokee äidin vain valittavan. Sen sijaan eräs aineiston äideistä kuvaa päinvastaisesti hänen ja lapsensa isän järjestelyiden toimivuutta.

Sovimme jo alussa, että aina se vanhempi soittaa lapselle iltasoiton, jonka luota lapsi on poissa. (äiti 4)

Hänen mukaansa he ovat tasavertaisina vanhempina luoneet yhteiset säännöt ja pitävät niistä kiinni. Alkuvaikeuksien jälkeen hän on oppinut luottamaan lastensa isään vanhempana, ja on kiitollinen hänen panoksestaan. Kokonaisuudessaan äidin kirjoituksesta välittyy lämmin ja tyytyväinen ilmapiiri, mikä näkyy myös pienissä arjen teoissa. Toimiva huoltosopimus ja yhteiset pelisäännöt erityisesti yhteishuoltajien kohdalla helpottavat arjen sujuvuutta. Vanhempana toimimiselle avautuu monenlaisia mahdollisuuksia, kun molemmat vanhemmat kantavat oman osansa vastuusta, ja näin ollen mahdollistavat toiselle esimerkiksi omaa aikaa.

Oman ajan määrä

Vanhempien keskinäisen suhteen päätyminen ja uudet huoltosopimukset voivat haasteiden ohella tuoda arkeen ja vanhemmuuteen myös uusia mahdollisuuksia. Erityisesti yhteishuoltajuus mahdollistaa vanhempien elämään sekä oman ajan että ajan lasten kanssa, kuten seuraavan kuvauksen äiti kiteyttää.

Elämä jakaantuu aikaan lasten kanssa ja omaan vapaa-aikaan. Omaa aikaa on huomattavasti enemmän kuin ydinperheessä. (äiti 2)

Lisääntynyt oma aika koetaan voimaannuttavana ja energiaa tuovana tekijänä, jolloin on mahdollisuus keskittyä itselle mieluisiin asioihin ja tekemisiin. Oma aika pyritään usein myös riisumaan erilaisista velvoitteista. Edellisen katkelman äiti ohjeistaa unohtamaan rutiinit ja suursiivoukset lapsivapaalta viikonlopulta ja käyttämään ajan mahdollisimman tehokkaasti itseensä, jotta jaksaa olla täysipainoisesti vanhempi taas lasten tullessa kotiin. Myös toinen äiti (äiti 4) puhuu tavastaan matkustella, tavata ystäviä ja liikkua omilla viikoillaan. Hän kertoo oppineensa nauttimaan yhteishuoltajuuden mahdollistamasta vaihtelevuudesta.

Kaikilla vanhemmilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta samanlaiseen omaan aikaan ja energian keräämiseen vanhempina kuin edellisten katkelmien äideillä. Esimerkiksi yksinhuoltajat ovat usein hyvin pitkälti sidoksissa vanhemmuuteensa, jolloin omaa aikaa ei juurikaan ole, kuten aineiston eräs äiti kuvailee tilannettaan työelämän liittyen.

Eihän yksinhuoltaja voi tehdä työtään hyvin, kun poissaoloja kertyy sairaista lapsista eikä hän voi jäädä ylitöihin, kun päiväkotikiinnitys menee aikaisiin kiinni. Lisäkoulutukset ja työporukan yhteiset riennotkin jää käymättä, kun vapaa-aikaa ei löydy lapsenvahdin puutteen takia. (äiti 1)

Kaiken kaikkiaan vanhemmat kokevat heidän elämänsä ja arjen rytmittymisen vaikuttavan mahdollisuuksiin toimia vanhempina monien muiden tekijöiden ohella. Erityisesti yksinhuoltajilla oma aika on vähissä lasten ollessa lähes alati kotona, jolloin kuormitus heijastuu myös vanhemmuuteen. Sen sijaan aineiston äidit kokevat ajan, jolloin lapset ovat toisen vanhemman luona, mahdollistavan heille rentoutumisen ja vapauden tunteen myös vanhempina.

4.2 Erovanhemmuutta tukevat ja haittaavat tekijät

Tässä luvussa tarkastelen aineistosta tekemiäni havaintoja liittyen toiseen tutkimuskysymykseen. Pyrin tuomaan esille vanhempien kokemuksia heidän erovanhemmuuttaan tukevista ja haittaavista tekijöistä. Olen luokitellut kokemukset sekä tukevista tekijöistä että haittaavista tekijöistä neljään alaluokkaan, jotka esitän alla olevissa kuvioissa käsittelyjärjestyksen mukaisesti. Alaluokissa on yhteneväisyyksiä jo ensimmäisen tutkimuskysymyksen pohjalta muodostettujen luokkien kanssa, mutta siitä huolimatta käsittelen ne vähintään lyhyesti myös tässä luvussa. Sen lisäksi tukevissa ja haastavissa tekijöissä on samoja ilmiöitä eri näkökulmista tarkasteltuna, kuten vanhempien hyvä kommunikaatio tai päinvastaisesti vanhempien toimimaton kommunikaatio. Tavoitteeni on kuitenkin kuvailla vanhempien kokemuksia mahdollisimman totuudenmukaisesti heidän omien kirjoitustyyliensä kautta, ja sen takia tuon molemmat näkökulmat esiin sellaisenaan, kuin vanhemmat ovat niistä itse kirjoittaneet.

4.2.1 Tukevat tekijät

Toiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni muodostin erovanhemmuutta tukevista tekijöistä neljä luokkaa, jotka ovat: vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi, vanhemmuudessa ja perheessä tapahtuneisiin muutoksiin sopeutuminen, hyvä suhde lapseen ja yhteinen aika sekä itsestä huolehtiminen. Luokat on esitetty alla olevassa taulukossa 2.

Vanhemmuutta tukevat tekijät			
Vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi	Vanhemmuudessa ja perheessä tapahtuneisiin muutoksiin sopeutuminen	Hyvä suhde lapseen ja yhteinen aika	Itsestä huolehtiminen

Taulukko 2. Vanhemmuutta tukevat tekijät

Vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi

Vanhempien keskinäisen kommunikaation tarve ei suinkaan lopu heidän oman parisuhteensa päättymisen myötä. Yhteisten lasten vanhempina heidän täytyy pystyä keskustelemaan keskenään vähintään lapsiin liittyvistä asioista, jotta voivat huolehtia jälkikasvustaan yhdessä (Hokkanen 2005, 54). Useissa kirjoituksissa vanhemmat kertovatkin pyrkivänsä tulemaan toimeen ja kommunikoimaan entisen puolisonsa kanssa yhteisten lasten takia. He osaavat siirtää henkilökohtaiset tunteensa taka-

alalle asettaen samalla lapsen edun ensisijaiseksi. Yksi aineiston äideistä kuvailee pystyvänsä lastensa isän kanssa toimimaan aikuismaisesti ja olemaan riitelemättä lainkaan.

Välimme pysyivät hyvinä, joka oli molempien hartain toive, tosin lähinnä vain lasten takia. (äiti 1)

Myös toinen aineiston äideistä nostaa esiin hänen ja entisen puolisonsa toimivan kommunikaation ja yhteistyön eron jälkeen. Heillä on yhteishuoltajuus alakouluikäisestä tyttärestään, koska molemmilla vanhemmilla on ollut heti erosta asti yhteinen näkemys lapsen parhaasta ja jaetun vanhemmuuden tärkeydestä myös eron jälkeisessä elämänvaiheessa. Äiti on ajoittain jopa harkinnut muuttamista toiselle paikkakunnalle, mutta on loppujen lopuksi joka kerta hylännyt ajatuksensa, jotta lapsi saa elää lähellä isäänsä samassa kaupungissa.

Tärkeimmäksi on noussut kuitenkin aina se, että lapseni saa olla ja kasvaa tutussa ympäristössä. (äiti 4)

Kirjoituksissa nousee esiin toimivan kommunikaation tärkeys arjessa myös henkisellä tasolla. Eräs äideistä (äiti 3) kuvaa läheisen suhteensa lastensa isään mahdollistavan tuen saamisen niin sanotusti heikolla hetkellä. Äidin mukaan toiselle on helppo soittaa ja pyytää apua, jos itsestä tuntuu, että voimavarat ovat lopussa tai ei tiedä, miten tulisi toimia. Myös eron jälkeen vanhemmat toimivat edelleen usein vanhempina yhdessä jakaen yhtäläiset vanhemmuusvelvollisuudet, vaikka heidän väliltään puuttuukin yhteinen arki, kuten Kääriäisen (2008, 88) tutkimuksen vanhemmat korostavat.

Vanhemmuudessa ja perheessä tapahtuneisiin muutoksiin sopeutuminen

Vanhemmat nostavat esiin omaa erovanhemmuuttaan tukevana tekijänä vanhemmuudessa ja perheessä tapahtuneisiin muutoksiin sopeutumisen. Eräs aineiston äideistä (äiti 3) kuvaa omaa polkuaan yksinhuoltajaksi kasvamisessa haastavaksi. Nykyään hän on kiitollinen lapsistaan ja ylpeä itsestään sekä äitinä että yksinhuoltajana, ja kokee oman asennoitumisensa tukevan myös vanhemmuuttaan. Äidin mukaan ero on tuonut vanhemmuuteen myös positiivisia muutoksia, kuten oman päätösvallan kasvamisen ja riitojen häviämisen arjesta. Eron jälkeen tilanne oli kuitenkin ajoittain erittäin kuormittava, jota äiti kuvailee seuraavasti.

Vanhemmuuteni oli kadoksissa pitkään eron jälkeen, olin päivästä toiseen selviytyjä, lasteni ruokkija, pukija, puhtaanapitäjä, erotuomari ja lohduttaja. En pitänyt meitä

perheenä, olimme joukko joka asui yhdessä ja yritti selvitä elämästä. Vähitellen löysin itseni naisena ja äitinä uudelleen. (äiti 3)

Kuten edellisestä katkelmasta käy ilmi, vanhemmilta vaaditaan usein eron jälkeen täysin uudenlaista sopeutumista ja vastuunottamista. Arkiset askareet saattavat tuntua erittäin haastavilta, jos ennen eroa toinen vanhemmista on ollut aktiivinen ja huolehtinut arjen sujumisesta. Vanhemmat joutuvat usein opettelemaan uusia taitoja pyörän huoltamisesta vaippojen valikoimiseen, jos ennen eroa perheessä on ollut selkeä roolijako. (Kääriäinen 2008, 83.). Myös toinen aineiston äideistä (äiti 4) kertoo itse kokemistaan erilaisista haasteista seuraavassa katkelmassa.

Alkuun tuntui hetken niin väärältä, että en näekään lastani joka viikko. Kuitenkin aika ja meidän kahden oma elämä sekä siihen liittyvät rutiinit ja tapahtumat yhteisillä viikoillamme toi pikku hiljaa luottamuksen, että näinkin voi elää. Elämä kantaa ja jatkuu, jopa siis paremmin kuin ennen. (äiti 4)

Kyseinen äiti toteaa heti eron jälkeen hänellä olleen vaikeuksia jopa sen hyväksymisessä, että lapselle hänen isänsä on edelleen yhtä rakas vanhempi, vaikka itse ei haluaisi olla ollenkaan tekemissä entisen puolisonsa kanssa. Äiti joutui opettelemaan luottamaan toiseen vanhempana, mutta lopulta kuitenkin myöntää olevansa jopa tyytyväisempi omaan elämäntilanteeseensa kuin ennen eroa.

Hyvä suhde lapseen ja yhteinen aika

Eron jälkeen vanhemman ja lapsen välinen suhde saattaa kokea muutoksia, kun arkiset käytännöt asumisjärjestelyineen ovat mahdollisesti muuttuneet. Vanhempien keskinäisen parisuhteen päättymisen ja perheen jakautumisen eri osoitteisiin ei lähtökohtaisesti kuitenkaan huononna vanhemmuussuhdetta. Eräs isistä (isä 2) kertoo heillä olevan jo aikuistuneen poikansa kanssa läheiset välit siitä huolimatta, että he tapaavat harvoin. Isä kokee heidän olevan samalla aaltopituudella, ja hyvän suhteen tukevan hänen vanhemmuuttaan.

... meidän välillämme on sitä ”sielujen sympatiaa”. Sitä moni ystävyys ja sukulaisuus kaipaa, mutta meidän ei ole tarvinnut mitenkään ponnistella sen saavuttamiseksi. Se lienee syntynyt ihan itsestään. (isä 2)

Myös kaksi aineiston äitiä (äiti 2 ja äiti 3) kuvailee heidän suhteensa lapsiinsa jopa parantuneen eron myötä. Molemmat kertovat muutoksen taustalla olevan kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen

kehittyminen. Äidit jakavat pääsääntöisesti arkensa kokonaan lastensa kanssa, koska toinen äideistä on yksinhuoltaja ja toisella on suurempi kokonaisvastuu lapsista yhteishuoltajuudesta huolimatta. Rungas yhdessä vietetty aika on voinut sekä mahdollistaa että vaatia vuorovaikutuksen kehittymistä arjen sujumisen kannalta.

Kaiken kaikkiaan vanhempien kokemuksissa korostuu yhdessä vietetyn ajan merkitys vanhemmuutta tukevana tekijänä. Kuitenkin erityisesti yhteishuoltajavanhempien kohdalla, kun aika jakautuu yhdessä ja erillään vietettyyn aikaan, yhdessä vietetyn ajan merkitys saa uusia ulottuvuuksia. Erillään oleminen saa vanhemman usein tuntemaan ikävää, kuten seuraavan katkelman äiti kiteyttää.

Koen, että perusrakkaus lapseen on sama, ehkä syvempikin, koska erillään olo kirkastaa sen, kuinka tärkeä ja rakas oma lapsi on. (äiti 4)

Vanhempien kokemuksissa usein lapsesta erillään vietetty aika koetaan kuormittavana ja ikävän täyttämänä, mutta jälleennäkeminen saa usein ilon ja onnellisuuden tunteet pintaan. Erillään oleminen usein muistuttaa myös lapsen merkityksellisyydestä, kuten edellisen katkelman äiti kuvailee onnistuneesti. Usein negatiiviseksi luokiteltava ikävän tunne mahdollistaa vanhemmissa suuremman arvostuksen yhdessä vietettyä aikaa kohtaan.

Itsestä huolehtiminen

Erityisesti aineiston äidit kokevat kokonaisvaltaisen itsestä huolehtimisen tukevan heidän erovanhemmuuttaan. He korostavat oman ajan merkitystä, mikä näkyy myös ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyneellä alaluokalla ”oman ajan määrä”. Äidit nostavat esiin oman ajan energiaa lisäävänä vaihteluna, jolloin he saavat toteuttaa itseään haluamallaan tavalla unohtaen rutiinit ja velvollisuudet. Eräs äiti korostaa useasti itsestään huolehtimista myös arjen keskellä.

Tärkeää on muistaa pitää myös itsestään huolta, silloin jaksaa paremmin! (äiti 3)

Myös Hokkasen (2005, 133–135) tutkimat vanhemmat korostavat oman ajan merkitystä, ja erityisesti siihen liittyvää valinnan vapauden mahdollisuutta. Kun lapset ovat vanhemman luona aika menee pääsääntöisesti arjen pyörittämiseen, mutta lasten poissa ollessa vanhemmalle tarjoutuu tilaisuus esimerkiksi kotitöiden tekemiseen rauhassa. Silloin tilanne ei ole niin sanotun pakon ja kiireen määrittelemä, vaan kotitöitä tehdessä voi jopa rentoutua.

4.2.2 Haittaavat tekijät

Seuraavaksi esittelen tarkemmin muodostamiani alaluokkia vanhemmuutta haittaavista tekijöistä, jotka ovat vanhempien toimimaton kommunikaatio ja yhteistyön puute, liika vastuu ja kuormitus, toisen vanhemman haitallinen toiminta sekä viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta. Luokat on esitetty alla olevassa taulukossa 3. Erityisesti kahdella viimeisellä luokalla on runsaasti yhteneväisyyksiä jo ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä esiin nousseiden luokkien kanssa. Sen lisäksi ”vanhempien toimimaton kommunikaatio ja yhteistyön puute” – luokka kuvaa hyvin osan vanhempien negatiivisia kokemuksia vanhempien keskinäisen suhteen merkityksestä vastapainona aiemmin esitetyille kokemuksille vanhemmuutta tukevasta kommunikaatiosta.

Vanhemmuutta haittaavat tekijät			
Vanhempien toimimaton kommunikaatio ja yhteistyön puute	Liika vastuu ja kuormitus	Toisen vanhemman haitallinen toiminta	Viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta

Taulukko 3. Vanhemmuutta haittaavat tekijät

Vanhempien toimimaton kommunikaatio ja yhteistyön puute

Osassa vanhempien kokemuksia korostuu negatiivisesti vanhempien keskinäisen kommunikaation ja yhteistyön toimimattomuus. Heikon kommunikaation ja yhteistyön puutteen vuoksi ihanteellinen jaettu vanhemmuus voi olla täysin kadoksissa eron jälkeen. Kuten yksi aineiston äideistä (äiti 5) kuvailee, hänen ja lastensa isän välinen kommunikaatio on joko pelkkää riitelyä tai täysin olematonta. Hänen mukaansa normaali keskustelu kääntyy aina riitelystä, tai sitten isä vastavuoroisesti toteaa, ettei heillä ole mitään juteltavaa keskenään. Sen lisäksi äiti on tuohtunut isän yhteistyöhaluttomuudesta myös taloudellisten tekijöiden suhteen.

Lisäksi raha-asiat hiersivät koko ajan, et suostunut maksamaan mistään ylimääräisestä osuutta, vaikka näitä ylimääräisiä menoja todellakin kolmen lapsen kanssa arkielämästä tulee. (äiti 5)

Ajoittain vanhempien keskinäinen kireys heijastuu myös lapsiin. Hokkanen (2005, 66–67) havaitsi tutkimuksessaan, että lasten joutuessa vanhempien valtataistelun keskelle, se ilmenee usein lasten kuljetuksiin ja niin sanottuihin vaihtoihin liittyvissä tilanteissa. Vanhemmilla voi olla hankaluuksia

määritellä yhteisiä rajoja ja sääntöjä, mikä nousee esiin myös aineiston vanhempien kertomuksissa. Esimerkiksi edellisen katkelman äiti (äiti 5) kertoo lastensa isän kieltäneen häntä kuljettamasta lapsia isän tontille asti, jolloin lasten pitää selviytyä itse isän luokse kauempaa. Myös toinen aineiston vanhemmista (isä 1) kertoo samansuuntaisista ikävistä väleistään lastensa äidin kanssa, kuten seuraava katkelma tiivistää.

Vein siksi joulun jälkeen lahjat lapsilleni uuden vaimoni kanssa. Entinen puolisoni tuli välittömästi huutamaan – lastemme varmasti kuullen – etten saa ajaa autolla hänen pihaansa ja kieltäytyi lupaamasta välittää lahjojani lapsillemme. (isä 1)

Vanhempien toimimaton kommunikaatio ja yhteistyö voivat kärjistyä ja näkyä myös toisen vanhemman vanhemmuuden arvosteluna. Hokkanen (2005, 67–68) nostaa myös esiin vanhemmuuden kritisoinnin ja mahdollisen luottamuspuolan eron jälkeen. Vanhemmat tarkkailevat usein toistensa tekemisiä ja tekemättä jättämisiä negatiivisessa mielessä. Toiseen vanhempaan saattaa kohdistua epäluottamusta erityisesti lasten ollessa hänen luonaan. Myös erään aineiston äidin (äiti 2) kirjoituksessa näkyy kyseinen ilmiö. Hänen mukaansa lasten toinen vanhempi kritisoi sekä häntä että hänen vanhemmuuttaan jopa lasten kuullen.

Liika vastuu ja kuormitus

Erityisesti aineiston äidit nostavat esiin kuormittuneisuutensa vanhempina. Kaikkien viiden äitien kokemuksissa korostuu tunteet liian suuresta vastuunmäärästä ja väsymyksestä tavalla tai toisella. He kokevat kyseisten tuntemusten haittaavan vanhemmuuttaan, koska väsymys saattaa purkaantua ajoittain myös lapsille, kuten seuraavan katkelman äiti kuvailee.

Olen joutunut opettelemaan ja todella pyytämään anteeksi lukuisat kerrat, kun olen taas kerran lapsen päälle jostain turhanpäiväisestä asiasta puhistellut kiukkuani... Näissä tilanteissa olisin usein niin mielelläni jakanut vastuuta toiselle! (äiti 4)

Kyseisen äidin ja hänen entisen puolisonsa yhteishuoltajuudesta huolimatta, hän kokee vanhemmuutensa turhan kuormittavana, eikä hän suinkaan ole poikkeus aineiston muiden yhteishuoltajaäitien keskuudessa. Yksi äideistä (äiti 3) kertoo kokevansa oman vastuunmääränsä paljon suuremmaksi sekä arjessa ajallisesti että taloudellisesti kuin lastensa isän. Hän nostaa esiin pariin kertaan taloudellisten menojen epätasa-arvoisen jakautumisen, mutta sen lisäksi kokemuksissa korostuu erityisesti väsymyksen määrä.

Luulin itseäni kestäväksi ja aina jaksavaksi, mutta niin ei ollut. Huomaamattani toistin usein ”Mä en jaksa... mä en jaksa” Lapseni herätti minut kysyessään: ”Mitäs jos sä et oikeesti jaksa?” (äiti 3)

Aineiston yhteishuoltajaäitien kokemuksissa on yhtäläisyyksiä myös aiemmassa tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa. Eron jälkeisessä uudessa elämäntilanteessa yhteishuoltovanhemmuus saattaa tuntua täysin yksinhuoltajuudelta, jos vanhemmat eivät kykene tekemään yhteistyötä toistensa kanssa riittävässä määrin. (Kääriäinen 2008, 83.) Aineiston äidit kokevatkin itsensä turhan kuormittuneiksi yhteishuoltajuudesta huolimatta, ja kaipaavat lastensa isän apua arjen sujumuuden takaamiseksi.

Toisen vanhemman haitallinen toiminta

Kuten vanhemmat nostavat esiin jo ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä mahdollisuuksistaan toimia vanhempina, myös heidän kokemuksissaan vanhemmuutta haastavista tekijöistä ilmenee toisen vanhemman haitallinen toiminta esimerkiksi yrityksinä estää tapaamisia. Pääsääntöisesti aineiston isät kokevat lastensa äidin toiminnan haittaavan heidän vanhemmuuttaan, mikä nousee esiin ilmiönä myös Hokkasen (2005, 90) tutkimuksessa. Hänen mukaansa erityisesti lähivanhempina toimivat äidit ovat alttiita käyttämään valtaansa ja pyrkimään häiritsemään lastensa ja isän yhteistä aikaa.

Jo aiemmin esiin nostamani aineiston isä (isä 1) ja hänen läpikäymänsä pitkä oikeusprosessi lasten huoltajuudesta ovat hyvä esimerkki ääritilanteesta, jossa äidin toiminta suoranaisesti estää hänen vanhemmuuttaan. Sen lisäksi, että äiti pyrkii oikeuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisten avulla saamaan lasten yksinhuoltajuuden, hänen haitallinen toimintansa on hyvin näkyvää myös arjen tasolla. Isä kertoo muun muassa entisen puolisonsa hakeneen heidän tyttärensä kesken kaiken pois hänen äitinsä hautajaisistaan.

Viranomaisten ja oikeuslaitoksen toiminta

Toisen vanhemman haitallisen toiminnan tavoin myös viranomaisten ja oikeuslaitoksen merkitys korostuu vanhempien kokemuksissa sekä heidän mahdollisuuksissaan toimia vanhempina että vanhemmuutta haittaavissa tekijöissä. Useat vanhemmat mainitsivat toimijoiden merkityksen esimerkiksi huoltosopimusten yhteydessä, mikä tuli ilmi aiemmassa luvussa, mutta negatiivisessa mielessä viranomaisista ja oikeuslaitoksesta puhuvat vain kaksi isää (isä 1 ja isä 2) aineiston

vanhemmista. He molemmat kertovat muun muassa siitä, kuinka heidän entinen puolisonsa on saanut yksinhuoltajuuden. Toisen isän mukaan hänelle oli jopa todettu lastensuojelun työntekijän toimesta, ettei isä voi Suomessa saada lähivanhemmuutta, ellei äidillä ole esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmia.

4.3 Näkemykset hyvästä erovanhemmuudesta

Seuraavaksi tarkastelen vanhempien kertomuksissa esiin nousseita näkemyksiä hyvästä erovanhemmuudesta yleensä. Vanhempien näkemykset ja toiveet saattoivat olla eriäviä heidän omien kokemustensa kanssa, mikä erottui useimmiten kirjoituksista hyvin. Joissain tapauksissa jouduin kuitenkin käyttämään omaa tulkintaani, koska vanhempien omat kirjoitustyylit ja sanavalinnat eivät olleet täysin selkeitä. Vanhempien näkemyksissä onnistuneen erovanhemmuuden piirteitä ovat: vanhempien yhteinen näkemys jaetusta vanhemmuudesta, vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi, toisen vanhemman tukeminen ja arvostaminen sekä loppuun käsitelty ero ja ajan kuluminen. Luokat on esitetty alla olevassa taulukossa 4.

Näkemykset hyvästä erovanhemmuudesta			
Vanhempien yhteinen näkemys jaetusta vanhemmuudesta	Vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi	Toisen vanhemman tukeminen ja arvostaminen	Loppuun käsitelty ero ja ajan kuluminen

Taulukko 4. Näkemykset hyvästä erovanhemmuudesta

Vanhempien yhteinen näkemys jaetusta vanhemmuudesta

Vanhempien mielestä hyvän erovanhemmuuden ensimmäinen tekijä on vanhemmuuden jatkuvuuden ymmärtäminen. Heidän näkemyksissään korostuu selkeästi kulttuurinen normatiivisuus vanhemmuuden jatkumisesta myös eron jälkeen. Kulttuurisesti on tapana ja hyväksyttävää ajatella, että vanhempien parisuhteen loppumisesta huolimatta molempien vanhemmuus omalta osaltaan jatkuu, kuten seuraavan kuvauksen äiti tiivistää.

Vanhemmuus on yhteistä. Vaikka nyt on eri perheet, eri kodit, osittain eri ihmiset, niin vanhemmuus on ja pysyy. Niin kauan kuin olemme olemassa, olemme heidän vanhempiaan. (äiti 5)

Kokonaisuudessaan vanhempien näkemyksiä yhdistää kulttuurinen ihanne jaetusta vanhemmuudesta eron jälkeen, minkä merkitystä myös Hakovirta ja Rantalaiho (2009) korostavat artikkelissaan. Jaettua vanhemmuutta ei yhdistetä mielikuvissa enää vain ydinperhearkeen, vaan ideaali on laajentunut koskemaan myös eron läpikäyneitä perheitä. Aineiston vanhemmat tunnustavatkin molempien vanhempien merkityksen lapselle, ja tiedostavat samalla, että entinen puoliso tulee olemaan heidän elämässään aina yhteisten lasten toisena vanhempana.

Yhteisten lapsien myötä entinen puoliso tulee olemaan omassa elämässä myös senkin jälkeen, kun lapset ovat aikuistuneet. Tulee lasten rippijuhlia, ylioppilasjuhlia, häitä ja lastenlasten ristiäisiä. Entinen puoliso on lasten vanhempi ja tulevien lastenlasten isovanhempi, ei pelkkä exä. (äiti 2)

Eräs aineiston äideistä (äiti 4) painottaa molempien vanhemmuuden jatkumista jo eron jälkeisenä päivänä lapsen takia. Hänen mukaansa lapsella on oikeuksia ja tarpeita, joista sekä äidin että isän on huolehdittava. Vanhempien täytyy sivuuttaa omat tunteensa, ja keskittyä järjestelemään lapsen elämä niin, että se muuttuisi mahdollisimman vähän. Tärkeimpänä hän kuitenkin peräänkuuluttaa lapsen mahdollisuutta molempiin vanhempiinsa.

... lapsella on oikeus säilyttää ja rakentaa mahdollisimman hyvä suhde molempiin vanhempiinsa, jos hän itse niin tahtoo. (äiti 4)

Useimpien vanhempien kuvauksista on kuitenkin selkeästi havaittavissa, ettei heidän itsensä kuvailemat hyvän erovanhemmuuden elementit toistu heidän omissa vanhemmuuskokemuksissaan. Erityisesti aineiston kahden isän (isä 1 ja isä 3) kirjoituksissa näkyy vanhempien eroavat näkemykset molempien vanhempien vanhemmuuden jatkumisen merkityksestä. Toinen heistä kirjoittaaakin asiasta seuraavalla tavalla.

Kaikki kokemamme on päinvastaista sille, millaista hyvän erovanhemmuuden tulisi olla, eli että molemmat pysyvät lasten elämässä ja ovat vetämättä heitä aikuisten mahdollisiin eron jälkeen jatkuviin riitoihin. (isä 1)

Kyseinen isä itse tiedostaa hyvän erovanhemmuuden perustuvan molempien vanhempien vanhemmuuden jatkumiseen ja läsnäoloon lapsen elämässä. Hänen mukaansa lapsia ei tulisi liittää vanhempien keskinäisiin riitoihin, mutta siitä huolimatta se ei toteudu hänen omassa elämässään.

Vanhempien hyvä kommunikaatio ja yhteistyö lapsen edun vuoksi

Yhtä isää lukuun ottamatta kaikki aineiston vanhemmat nostavat esiin vanhempien keskinäisen suhteen tärkeyden tavalla tai toisella. Heidän mukaansa vanhempien toimiva kommunikaatio ja yhteistyö mahdollistavat lapsen edun toteutumisen. Eron ei pitäisi vaikuttaa yhteistyön laatuun siinä määrin, että lapsi kärsisi tilanteesta, kuten seuraavan katkelman äiti kiteyttää.

Yhteistyön täytyisi jatkua erosta avioerosta huolimatta siten, että lasten asiat voitaisiin jutella ja päättää yhdessä. (äiti 5)

Vanhempien näkemyksissä hyvästä erovanhemmuudesta toistuu alati kommunikaation merkitys. He toivovat, että pystyisivät toimimaan yhdessä ja keskustelemaan lapsiin liittyvistä asioista. Kommunikaation merkitys nousee esiin useasti myös informaation kulun näkökulmasta. Erityisesti etävanhempi on usein pitkälti lähivanhemman kertoman tiedon varassa, josta myös eräs äideistä (äiti 2) kirjoittaa. Hänen mukaansa on lähivanhemman tehtävä kertoa lapsen asioista toiselle vanhemmalle, eikä lasta saisi käyttää välikappaleena tiedon kulkemisessa, kuten toinen äideistä (äiti 5) huomauttaa.

Kommunikaation lisäksi vanhempien keskinäiseen yhteistyöhön liittyen kirjoituksissa peräänkuulutetaan yhteisten pelisääntöjen luomista. Erityisen toimivaksi erovanhemmuuden elementiksi vanhemmat määrittelevät selkeät ja ennalta sovitut tapaamiskäytännöt. Yhteishuoltajavanhemmissa herättää närkästystä lyhyellä varoitusajalla muuttuvat tapaamiset, ja eräs äideistä (äiti 2) toteaa, että lastenvalvojan luona määritellyt huolto- ja tapaamissopimukset olisivat toimivin vaihtoehto, jolloin myös keskinäisiltä riidoilta vältyttäisiin. Kaiken kaikkiaan vanhemmat tiedostavat, että toimiva kommunikaatio ja yhteistyö edellyttää kokonaisuudessaan vanhempien keskinäisten riitojen ja kahnausten unohtamista.

Toisen vanhemman tukeminen ja arvostaminen

Jaetun vanhemmuuden ihanteen lisäksi osa aineiston äideistä ilmaisee toiveen toisen vanhemman tukemisesta ja arvostamisesta myös eron jälkeen. He tiedostavat, etteivät voi enää vaikuttaa kuin

omaan vanhemmuuteensa, jolloin yhteinen jaettu erovanhemmuus vaatii myös luottamusta entiseen puolisoon yhteisten lasten vanhempana. Eräs äideistä kuvaa hyvin sitä, kuinka toiseen luottaminen vaatii myös selkeää tahtoa ja päättäväisyyttä, kuten hän seuraavassa katkelmassa pohtii.

Vielä tärkeämpää on se, että on jonkinlainen perusarvostus toista kohtaan vanhempana, ja että voi ja tahtoo luottaa toisen vanhemman kykyyn huolehtia lapsesta ja ottaa vastuu hänen hyvinvoinnistaan. (äiti 4)

Myös kahdessa äitien (äiti 2 ja äiti 5) kirjoituksessa nousee esiin molempien vanhemmuuden tukemisen ja kunnioittamisen lisäksi arvostelemisen unohtaminen. Heidän mielestään toisen vanhemmuuden arvosteleminen ei ole järkevää toimintaa, eikä varsinkaan tilanteissa, jossa vanhempi kritisoi toista vanhempaa lasten kuullen, tai jopa lapsille.

Loppuun käsitelty ero ja ajan kuluminen

Kääriäinen (2008, 96) havaitsi tutkimuksessaan, että yksi yhteisen erovanhemmuuden jatkamisen edellytyksistä on toisen vanhemman läsnäolon ja pysyvyyden ymmärtäminen. Erityisen hyvin tähän pystyvät sellaiset vanhemmat, jotka kykenevät pitämään omat henkilökohtaiset tunteensa erillään vanhemmuudesta. He onnistuvat erottamaan parisuhteen ja sen päättymisen kokonaisuudessaan vanhemmuuden jatkumisesta. Myös aineiston äidit ovat tehneet saman havainnon, mikä näkyy muun muassa seuraavassa katkelmassa.

Eron ja entisen parisuhteen karikat kannattaa käsitellä eroryhmässä, terapiassa tai muulla itselle sopivalla tavalla. Yhteistä vanhemmuutta eron jälkeen helpottaa hyvin hoidettu ero. (äiti 2)

Eräs aineiston äideistä (äiti 5) pohtiikin kirjoituksessaan, toimisiko hänen ja lastensa isän vanhemmuus paremmin, jos he olisivat käsitelleet eron kunnolla. Vaikka hän toteaa sen jäävän niin sanotusti ikuisiksi mysteeriksi, äiti kuitenkin lopulta myös itse määrittelee toimivan erovanhemmuuden elementiksi loppuun käsitellyn eron. Eron käsittelemisen yhteydessä kirjoituksissa nousee esiin myös ajan kulumisen sekä vanhempien mahdollisten uusien kumppanien ajoittaminen. Ensin kannattaa käsitellä ero ja siihen liittyvät tunteet perinpohjaisesti, ja sen jälkeen antaa kaikille osapuolille aikaa totuttautua ennen mahdollisia uusia parisuhteita.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt selvittämään, miten vanhemmat kokevat vanhemmuutensa muotoutuvan uudelleen eron jälkeen. Olen tarkastellut vanhempien kokemuksia heidän mahdollisuuksistaan toimia vanhempina uudessa elämäntilanteessa sekä erilaisia erovanhemmuutta tukevia ja haittaavia tekijöitä. Tutkielman alussa esittelin teoreettisena taustana perheen ja vanhemmuuden määritelmiä Suomessa ja eroa yleisenä kriisinä perheessä. Sen lisäksi käsittelin vanhemmuuden muotoutumista eron jälkeen erityisesti kyseisestä aiheesta aiemmin Suomessa tehtyjen tutkimuksien valossa. Kirjoituskilpailuun lähetetyistä kirjoituksista koostuvaa aineistoa lähestyin sisällönanalyysiä käyttäen. Laadullisen tutkimusotteen kautta halusin syventää ymmärrystäni aiheesta, ja tuoda selkeämmin esiin myös vanhempien näkökulmaa erosta elämää merkittävästi muuttavana käännekohtana.

Aineiston kahdeksan vanhemman kirjoituksista välittyy ero- ja vanhemmuuskokemusten moniulotteinen luonne ja toisistaan paljonkin poikkeavat piirteet. Vanhemmat kokevat mahdollisuutensa vanhemmuuteen pohjautuvan erityisesti heidän rooliinsa ja vastuunmääräänsä erovanhempana, johon vaikuttaa muun muassa lapsen huollosta tehdyt sopimukset. Yhteishuoltajuudessa arki jakaantuu sekä aikaan lasten kanssa että omaan aikaan, kun taas yksinhuoltajuus tuo mukanaan joko kokonaisvastuun tai päivittäin rajaa mahdollisuuden vanhempana hyvin pieneen. Huoltosopimukseen liittyen vanhemmat nostivat esiin myös ulkopuolisten toimijoiden, kuten sosiaaliviranomaisten ja oikeuslaitoksen, vaikutuksen heidän mahdollisuuksiinsa vanhempina. Kokemuksissa kuitenkin korostuu, ettei tehtyihin huoltosopimuksiin tai niiden toteutumiseen käytännön tasolla olla useinkaan tyytyväisiä. Esimerkiksi yhteiskunnallisesti ideaalina pidettävä yhteishuoltajuus ei aineiston valossa näyttäytyä automaattisesti tasa-arvoisena tai onnistuneena ratkaisuna. Yhteishuoltajuudesta huolimatta vanhemmat kokevat mahdollisuutensa eriarvoisiksi, koska toisella osapuolella voi olla enemmän valtaa määritellä esimerkiksi lasten tapaamisia tai sitten yhteishuoltajuus voi vastavuoroisesti tuntua ikään kuin yksinhuoltajuudelta, jos kokee, ettei saa toiselta vanhemmalta riittävästi tukea tai apua.

Toisen vanhemman merkitys korostuu lähes kaikkien vanhempien kokemuksissa sekä heidän mahdollisuuksissaan toimia vanhempina että erovanhemmuutta tukevissa ja haastavissa tekijöissä. Erosta huolimatta vanhemmat tiedostavat, että molempien vanhemmuus jatkuu ja, että heidän omaan vanhemmuuteensa vaikuttaa myös entinen puoliso. Vanhemmat kokevat yhteisen näkemyksen

molempien osapuolien vanhemmuuden jatkumisesta tukevan heidän omia mahdollisuuksiaan vanhempina, minkä voidaan ajatella kertovan siitä, etteivät vanhemmat kuvittele heidän toimintansa olevan täysin itsenäistä ja riippumatonta eron jälkeen. Myös aiemmassa tutkimuksessa (Hokkanen 2005; Kääriäinen 2008) vanhemmat ovat korostaneet laajasti toisen vanhemman merkitystä heidän oman vanhemmuutensa näkökulmasta. Yhteisten näkemysten lisäksi aineiston vanhemmat nostavat esiin yhteisten pelisääntöjen tärkeyden sekä toisen vanhemman vastuunkantamisesta riippuvan oman ajan määrän.

Myös erovanhemmuutta tukevissa ja haittaavissa tekijöissä toisen vanhemman vanhemmuus nostetaan useimmiten esiin. Keskinäisen kommunikaation laatu ja yhteistyön toimivuus ovat joko omaa vanhemmuutta tukevia tai haittaavia tekijöitä. Arjen nähdään sujuvan paremmin, kun entisen puolison kanssa voi keskustella vanhemmuuteen liittyvistä asioista ilman riitelyä. Hyvät välit mahdollistavat yhteistyön toimivuuden ilman, että toisen vanhemmuutta rajoitettaisiin, mikä vastavuoroisesti nousee esiin erovanhemmuutta haittaavissa tekijöissä. Vanhempien kirjoituksissa näkyy myös ideaali vanhemmuudessa ja perheessä tapahtuneisiin muutoksiin sopeutumisesta, jonka koetaan tukevan vanhemmuutta uudessa elämäntilanteessa. Muutosten hyväksymistä ja yhteistä aikaa lasten kanssa arvostetaan, vaikka se ei aina kokemusten mukaan onnistu esimerkiksi liiallisen vastuun ja kuormituksen takia. Väsymys ja tunne toisen vanhemman vastuuttomuudesta koetaan rankkana, ja sen nähdään haittaavan omaa vanhemmuutta sekä pahimmissa tilanteissa heijastuvan myös ikävänä käytöksenä lapsia kohtaan.

Vanhempien kirjoituksista näkyy selkeästi ero heidän omien kokemuksiansa ja näkemystensä välillä siitä, millaista hyvä erovanhemmuus kaiken kaikkiaan on. Kaikkien aineiston vanhemmat mainitsevat toisen vanhemman merkityksen puhuessaan toimivasta erovanhemmuudesta, mikä kertoo normatiivisesta ajatuksesta vanhemmuuden jatkumisesta eron jälkeenkin. Vanhemmat korostavat, että vanhemmuus on yhteistä siitä huolimatta, vaikka heidän keskinäiset välinsä eivät olisikaan hyvät. Loppuun käsiteltäviä eroa pidetäänkin edellytyksenä sille, että yhteinen vanhemmuus ja yhteistyö voisi toimia.

Vaikka vanhempien kirjoituksissa on paljon samankaltaisuutta, on kokemuksista mahdotonta yrittää tavoittaa yhteneväistä linjaa. Suurin eroavaisuus onkin se, miten vanhemmuus on eron jälkeen jatkunut. Aineiston yhdellä vanhemmalla vanhemmuus on kokonaan loppunut, kun toinen kuvailee, ettei hänen vanhemmuutensa ole muuttunut mitenkään erosta huolimatta. Vanhemmuuden jatkumisessa huoltosopimuksilla onkin suuri merkitys, mutta vanhempien kokemusten perusteella

on kuitenkin tärkeää pohtia myös sitä, mitä sopimukset arjen tasolla merkitsevät. Kuten teoreettisessa taustassa pohjustin, suurin osa sopimuksista nykypäivä on yhteishuoltosopimuksia, joissa ajatuksena on molempien vanhempien tasavertaisen vanhemmuuden turvaaminen ja lapsen mahdollisuus molempiin vanhempiinsa. Aineiston viidestä yhteishuoltajavanhemmasta kuitenkin vain yksi on kokonaisuudessaan tyytyväinen vastuun ja vanhemmuuden jakautumiseen, mikä kertoo sopimusten toimimattomuudesta käytännössä. Jos yhteishuoltajuudesta huolimatta osa vanhemmista kokee tyytymättömyyttä joko omaan asemaansa erovanhempana tai päinvastaisesti entisen puolisonsa vähäiseen vastuunkantamiseen, voidaan pohtia tarkoittaako ja ymmärtävätkö vanhemmat sopimusten tekohetkellä yhtenevällä tavalla jaetun vanhemmuuden merkityksen myös uudessa elämäntilanteessa. Myöskään aineiston yksinhuoltosopimukset eivät näyttäyty ongelmattomina, koska niiden takia vanhempi voi joutua luopumaan vanhemmuudestaan täysin omien halujensa vastaisesti.

Vanhemmuuskokemusten moninaisuutta kuvaa hyvin myös se, ettei positiiviset ja negatiiviset kokemukset ole toisiaan poissulkevia. Samalla vanhemmalla voi olla sekä onnistuneita että vaikeita kokemuksia siitä, miten hänen vanhemmuutensa on muotoutunut eron jälkeen. Esimerkiksi uudessa elämäntilanteessa voi olla kiitollinen siitä, ettei arki ole enää riitojen sävyttämää ja asioista saa päättää itse, mutta samaan aikaan kokemuksista heijastuu kaipuu toista vanhempaa kohtaan.

Olen tässä tutkielmassa pyrkinyt tarkastelemaan vanhemmuuskokemuksia sellaisinaan ottamatta sen enempää huomioon vanhemman sukupuolta ja sen mahdollisesti tuomaa lähtökohtaa vanhemmuudelle. Aineiston kaikissa kirjoituksissa vanhemmuuden sukupuolittumista ei kuitenkaan voida ohittaa, jota sivusin myös hieman teoreettisessa taustassa. Kaikissa aineiston yksinhuoltosopimuksissa huoltajuus on äideillä, ja sen lisäksi myös yhteishuoltajuuksissa lapsi asuu useimmiten pääsääntöisesti äidin luona, mikä noudattaa myös yhteiskunnallista linjaa (THL 2020). Kaiken kaikkiaan on huomionarvoista, että äitien vastuullisempi asema vanhempana korostuu sekä äitien että isien kirjoituksissa. Äidit korostavat itse omaa vastuunkantoaan ja myös kuormitustaan, koska kokevat isien olevan liian vähän läsnä. Vastavuoroisesti kuitenkin aineiston isät kokevat äitien rajoittavan heidän vanhemmuuttaan esimerkiksi estämällä tapaamisia. Myös parissa kirjoituksessa ilmenee selvästi, kuinka viranomaiset usein tukevat äitien yksinhuoltajuutta. Voidaan siis pohtia, korostuuko äitien ensisijaisuus kuitenkin erotilanteissa yleisestä isyyden vahvistumisesta ja jaetun vanhemmuuden ideaalista huolimatta.

Vanhemmuuden sukupuolittumiseen ja vallankäyttöön liittyen vanhempien kokemuksissa nousee esiin äitien tapaamisiin käyttämän vallan lisäksi isien käyttämä taloudellinen valta. Myös Hokkanen

(2005, 86–87) havaitsi tutkimuksessaan, että isät käyttävät muun muassa elatusmaksuja vallankäytön välineenä. Sen sijaan aineiston valossa isät eivät suostu osallistumaan muihin taloudellisiin kuluihin, joita useammasta yhteisestä lapsesta väistämättä syntyy. Usein eron jälkeen taloudellisista tekijöistä sopiminen voikin aiheuttaa erimielisyyksiä. Isät voivat kokea, ettei heidän tarvitse osallistua taloudellisiin kustannuksiin elatusmaksuja enempää, koska suomalaisen perhepolitiikan mukaisesti äiti on oikeutettu perhepoliittisiin etuuksiin ja palveluihin, jos lapsien virallinen osoite on hänen luonaan (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 36). Todellisuudessa kulut voivat olla kuitenkin varsin suuret verrattuna saatuihin etuuksiin. Kyseiseen vanhemmuuden sukupuolittumiseen liittyvien havaintojen perusteella laajempi tutkimus vanhemmuuden ja erityisesti erovanhemmuuden sukupuolittumisesta on tärkeää. Tässä kandidaatintutkielmassa kaikkia huomioita vanhemmuuden sukupuolittumiseen liittyen ei voi tarkastella, mikä olisi kuitenkin tarpeellista tasa-arvoisen vanhemmuuden jatkumisen kannalta.

Aiheena erovanhemmuus on varsin ajankohtainen, koska erojen yleistymisen ja individualistisen kulttuurin vuoksi myös perhemuodot ovat moninaistuneet. Perhettä ei määritellä enää kahdesta vanhemmasta ja heidän yhteisistä lapsistaan koostuvaksi ydinperheeksi, joka kestäisi sellaisenaan koko elinkaaren. Sen sijaan individualistisessa kulttuurissa henkilökohtaiset tunteet ja tarpeet ovat ajoittain kirineet yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten avioliiton, edelle. Koska eroperheitä tarkastellessa huomio usein kohdistetaan lapsiin, tämän tutkielman tarkoituksena on ollut nostaa myös vanhempien kokemukset selkeämmin esille. Eroavat vanhemmat ovat itse parhaita asiantuntijoita kertomaan kokemuksiaan erovanhemmuudesta, mikä on tärkeää myös yhteiskunnallisesti. Kattava tiedonsaanti mahdollistaa yhteiskunnallisesti tarvittavien palveluiden ja tuen tarjoamisen, joilla voidaan turvata eroperheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi.

Kaiken kaikkiaan tämä tutkielma toi esille vanhempien näkökulmaa ja mahdollisia haasteita erovanhemmuuteen liittyen. Vaikka tutkimuksen aineisto oli suhteellisen pieni ja koostui vain kahdeksasta kirjoituksesta, tulokset ovat hyvin samansuuntaisia jo aiemmin tehdyn tutkimuksen kanssa. Tämä tutkielman pohjalta kuitenkin korostuu entisestään ajatus vanhempien keskinäisen suhteen merkityksestä myös eron jälkeen. Erityisen tärkeää erotilanteessa näyttääkin olevan eron ja mahdollisten riitojen selkeä sopiminen, mikä mahdollistaa keskinäisen kommunikaation ja yhteistyön toimivuuden myös tulevaisuudessa lapsen edun takaamiseksi.

6 LÄHTEET

Alasuutari, Pentti (2012) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Castren, Anna-Maija (2009) Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Tampere: Juvenes Print Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2009) Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Hakapaino Oy, 36–60.

Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research.

Huttunen, Jouko (1995) Kasvattajana toimiminen. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi & Jouko Huttunen (toim.) Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY, 45–62.

Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jallinoja, Riitta (2000) Perheen aika. Helsinki: Otava.

Jokinen, Kimmo (2014) Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa Riitta Jallinoja, Helena Hurme & Kimmo Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 167–191.

Kekäle, Jari & Eerola, Petteri (2014) Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Tampere: Hakapaino, 19–31.

Kiiski, Jouko (2011) Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Joensuu: Kopijyvä Oy.

Kuronen, Marjo (2003) Eronnut perhe? Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.

Kääriäinen, Aino (2008) Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, Neuvo-projekti.

Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (2009) Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Hakapaino Oy, 11–16.

Määttä, Kaarina (2002) Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.

Rantalaiho, Minna (2009) Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, Tutkimuksia D 50/2009: 19–45.

Roos, J.P (1987) Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Santala, Leena (2009) Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen? Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, Tutkimuksia D 50/2009: 136–153.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2020) Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140117/Tr20_20.pdf?sequence=5&isAllowed=y Viitattu: 28.1.2021.

Tilastokeskus (2020) Siviilisäädyn muutokset 2019. http://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2019/ssaaty_2019_2020-05-08_fi.pdf Viitattu: 28.1.2021.

Tilastokeskus (2021) Perhe. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> Viitattu: 28.1.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.